KULTÚRA

ROČNÍK XXV. – č. 6 **DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY** 23. MARCA 2022

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: teodor.krizka@gmail.com • Cena 1,90 €

Snímka: Teodor Križka

Fatima a zasvätenie Ruska

Príbeh, ktorý si priblížime, by dozaista mohol byť zaujímavým námetom na celovečerný napínavý detektívny film. V dňoch, keď prežívame ruskú agresiu voči slovanskému susedovi, môže byť pre nás všetkých výzvou k hlbokému obráteniu a osobnému zasväteniu sa Panne Márii. Tej, ktorá porazila bezbožný komunizmus a ktorá porazí aj snahy o jeho obnovenie na východe i západe.

Biskup Hnilica bol veľkým apoštolom úcty k Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie v svete, ktorý bol zotročený sovietskym komunizmom či západným praktickým materializmom. Napriek tomu, že to znie absolútne neuveriteľne, podaril sa mu v prísne stráženom komunistickom Sovietskom zväze kúsok, nad ktorým dodnes nechápavo krútia hlavou znalci vtedajších pomerov v socialistickom bloku. Podarilo sa mu osobne zasvätiť túto krajinu, v duchovnom spojení s pápežom Jánom Pavlom II. a biskupmi celého sveta, Panne Márii priamo v srdci bezbožného sovietskeho režimu – v moskovskom Kremli.

FATIMA
A ZASVÄTENIE RUSKA

Už pri treťom zjavení 13. júla 1917 Panna Mária žiadala fatimské deti, aby sprostredkovali jej prosbu svetu. Jej prosba sa týkala okrem iného ustanovenia sviatku Nepoškvrneného Srdca Panny Márie a obrátenia Ruska. V tento deň Panna Mária dala deťom nahliadnuť do desivého tajomstva pekla a večného zatratenia. Sestra Lucia dosSantos vo svojich spomienkach opisuje slová Matky Božej, ktoré vyriekla v tento deň, takto: „Videli ste peklo, kam sa dostávajú duše úbohých hriešnikov. Aby ich zachránil, chce Boh vo svete zaviesť úctu k môjmu Nepoškvrnenému Srdcu. Ak ľudia urobia, čo

DARIUSZ ŻUK-OLSZEWSKI

vám poviem, veľa duší sa zachráni a bude mier. Vojna sa chýli ku koncu. Ak neprestanú urážať Boha, vypukne za pontifikátu Pia XI. nová, krutejšia vojna. Až uvidíte noc ožiarenú neznámym svetlom, vedzte, že to je veľké znamenie, ktorým Boh dáva najavo, že potrestá svet za jeho zločiny vojnou, hladom, prenasledovaním Cirkvi a Svätého Otca. Aby sa tomu zabránilo, prídem požiadať o zasvätenie Ruska môjmu Nepoškvrnenému Srdcu a o zmierne sväté prijímania počas prvých sobôt v mesiaci. Ak ľudia splnia moje želania, Rusko sa obráti a bude mier. Ak nie, Rusko svoje bludy rozšíri po svete a Svätý Otec bude musieť veľa trpieť, rôzne národy budú zničené.

Ale nakoniec zvíťazí moje Nepoškvrnené Srdce. Svätý Otec mi zasvätí Rusko, to sa obráti a svetu bude dopriaty na nejakú dobu mier.“

Pius XI., ktorého meno predpovedala Panna Mária vo Fatime, si s najväčšou pravdepodobnosťou od začiatku svojho pontifikátu v roku 1922 uvedomoval, že vo Fatime sa deje niečo neobyčajné. V júni 1929 bol informovaný Josém da Silvom, biskupom diecézyLeiria, na ktorej území sa Fatima nachádzala, o ďalšom zjavení Panny Márie Lucii dos antos, ktorá sa ako jediná z trojice vizionárov dožila dospelosti. V tomto zjavení obdržala Lucia prosbu od Panny Márie, aby pápež uskutočnil zasvätenie Ruska. Hoci sa Pius XI.pre takýto krok nerozhodol, v októbri 1930 uznal fatimské zjavenia za autentické, čo bolo symbolicky potvrdené zmenou názvu diecézy Leiria na diecézu Fatima-Leiria.

Roku 1939 sa stal novým pápežom Pius XII. V decembri 1940 mu sestra Lucia napísala list, v ktorom mu pripomenula potrebu zasvätiť Rusko.

(Pokračovanie na 2. strane)

Fatima a zasvätenie Ruska

(Pokračovanie z 1. strany)

Túto prosbu pápež splnil v roku 1942, avšak iba čiastočne. Zasvätil vtedy národy sveta Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie. Vojnu medzi hitlerovským Nemeckom a stalinským ZSSR nazýval „vojnou dvoch satanov“ a neodvážil sa osobitne spomenúť Rusko.

Desať rokov po zasvätení sveta Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie Pius XII. v roku 1952 toto zasvätenie zopakoval, pričom už spomenul „všetky národy Ruska“. Sestra Lucia však bola naďalej presvedčená, že vôľa Matky Božej nebola úplne naplnená, keďže pápež toto zasvätenie neuskutočnil v spojení so všetkými biskupmi Katolíckej cirkvi.

V roku 1959, desať mesiacov po zvolení za pápeža, otvoril Ján XXIII. zapečatenú obálku s tretím fatimským tajomstvom v prítomnosti kardinála Alfreda Ottavianiho, prefekta Svätého Ofícia (dnešnej Kongregácie pre náuku viery). Po oboznámení sa s obsahom tajomstva sa rozhodol, že zatiaľ nemôže byť zverejnené. 13. decembra 1962 však ustanovil sviatok Fatimskej ružencovej Panny Márie, pričom o fatimskom tajomstve hovoril, že je „najväčšou nádejou sveta na mier“.

V roku 1963 sa začal pontifikát Pavla VI., ktorý ako prvý pápež navštívil Fatimu. Tento pápež vyhlásil Máriu za Matku Cirkvi a obnovil zasvätenie sveta Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie, pričom v adhortáciiSignumMagnum vyzval všetkých veriacich k osobnému zasväteniu sa Nepoškvrnenému Srdcu Matky Cirkvi.

Ján Pavol II., ktorého pontifikát začal v roku 1978, sa zo začiatku príliš nezaujímal o Fatimu. Až po atentáte na jeho osobu 13. mája 1981 poprosil o texty posolstiev Panny Márie zo zjavení vo Fatime. Tieto mu osobne doručil Pavol Mária Hnilica, slovenský tajne vysvätený biskup v emigrácii. Pavol Mária Hnilica bol veľkým propagátorom zasvätenia Ruska Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie. Ján Pavol II. po rozhovoroch s biskupom Hnilicom skonštatoval, že dátum atentátu pripadajúci na výročie prvého zjavenia Panny Márie vo Fatime a skutočnosť, že ho napriek blízkosti a razancii strely Aliho Agcu ľudsky nevysvetliteľne prežil bez poškodenia životných funkcií, neboli náhodné. Po prepustení z kliniky Gemelli Ján Pavol II. vyhlásil: „Pochopil som, že jedinou cestou ako sa vyhnúť vojne a zachrániť svet pred ateizmom, je obrátenie Ruska v súlade s fatimským posolstvom“.

Rok po atentáte uskutočnil Ján Pavol II. púť do Fatimy, ktorou chcel poďakovať Matke Božej za záchranu života.

25.marca 1984 uskutočnil Ján Pavol II. v duchovnej jednote so všetkými biskupmi sveta (ktorí k tomu boli vopred vyzvaní) zasvätenie sveta a Ruska Panne Márii. V duchovnej jednote s ním tak urobil v tento deň v srdci tzv. „ríše zla“, ako nazval Sovietsky zväz americký prezident RonaldReagan, aj biskup Pavol Mária Hnilica. Sestra Lucia osobne potvrdila, že takéto slávnostné a všeobecné zasvätenie zodpovedalo tomu, čo žiadala Matka Božia. Zároveň sestra Lucia dodala, že možno práve toto zasvätenie uchránilo svet pred atómovou vojnou, ktorá bola v tom čase na spadnutie.

CEZ KALKATU
DO MOSKVY

O svojej takmer filmovej dobrodružnej ceste do Moskvy biskup Hnilica spomínal koncom 80. rokov takto: „Mojou diecézou je symbolicky Moskva. Preto som sa tridsať rokov pokúšal do Moskvy dostať, ale vždy márne. Ale vtedy, presne v deň zasvätenia Ruska, som sa ocitol v Moskve a uskutočnil som konsekráciu v duchovnom spojení so Svätým Otcom! Ako sa to stalo? Spolupracoval som s Matkou Terezou. Vo februári 1984 som bol s ňou v Kalkate. Keďže tamojší sovietski konzulárni úradníci ma nepoznali, požiadal som o vízum do Sovietskeho zväzu od 22. do 25.marca a dostal som ho! Matka Tereza požiadala všetky svoje sestry o modlitbu. Modlili sa deviatnik za zasvätenie. V spoločnosti kňaza, ktorého som vysvätil pre potreby Ruska vo Fatime iba pred niekoľkými mesiacmi, som dorazil na moskovské letisko o štvrtej nadránom. Kontrolujúci hraničiar ma požiadal o pas a overil, či som osoba, ktorá je znázornená na fotografii. Mal som taliansky pas a tak som odpovedal po taliansky. Policajt mi nerozumel ale ja som rozumel, že sa musím vydávať za Taliana. Začal telefonovať. Vonku bolo mínus desať. Ale mne nebolo zima. Potil som sa asi viac, ako teraz na slnku. Kňaz, ktorý bol so mnou, sa potil tiež. Zo žartu mi ešte v Kalkate povedal: „Otec Pavol, ideme do Moskvy na štyri alebo päť dní, ale môže sa to skončiť štrnástimi rokmi na Sibíri”. (...) Policajt bol vo vnútri a naďalej sa pokúšal niekam dovolať. Ale vďaka Bohu, nik nezdvíhal. Boli štyri hodiny ráno. Ľudia, ktorým sa pokúšal dovolať, tvrdo spali. Policajt sa však nevzdával. Vyšiel a položil mi niekoľko otázok. Znova som mu odvetil: „si, si”. Zmizol a znova telefonoval. Veľmi dlho. Pomodlil som sa takmer celý ruženec. Keď policajný úradník naďalej zostával bez odpovede, veľmi sa rozčúlil. Tresol slúchadlom, opečiatkoval mi pas a povedal: „choďte!” Potom prišla kontrola batožiny. Prehľadali mi tašku, v ktorej som mal biskupský kríž, Bibliu a rôzne medailóniky. Mal som stovky zázračných medailónikov Nepoškvrnenej Panny Márie a zopár vatikánskych medailí, asi šesťdesiat. Colník ich zobral do ruky a všimol som si, že sa mu páčia. Spýtal sa ma, čo to je. Odpovedal som mu: „Suveníry z Rí-ma” a dodal som: „Súdruh, ak sa vám páčia, môžete si trocha z nich zobrať”. A tak aj spravil.” .

„TALIANSKY TURISTA”,
KTORÝ SA MODLIL
MODLITBU
ZASVÄTENIE RUSKA
ZO SOVIETSKYCH NOVÍN
PRAVDA

Na samotné zasvätenie Ruska Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie v Moskve spomína po rokoch biskup Hnilica takto: „Hlavným bodom môjho pobytu v Moskve bol sviatok Zvestovania Pána. Kremeľ bol pre turistov otvorený. Veď tak som to plánoval. Aj ja som bol turista. Ale už pri vstupe som mal problémy. Mal som odovzdať svoju tašku s „istými vecami” do úschovne. Nepáčilo sa mi to, nuž začal som rozhovor so strážnikom. Spýtal som sa ho, odkiaľ pochádza, či má deti a ako sa volajú...

Prosba k priaznivcom Kultúry

Najľahšia forma podpory nášho časopisu je predplatné,
z ktorého príjem je predsa len o málo väčší
ako zo stánkového predaja.

Predplatiť Kultúru si môžete jednoducho
na e-maile: **Ganisinova.Renata@slposta.sk**

Nepoľavujte v ušľachtilom úsilí,
prispejte na číslo účtu Kultúry
v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK6909000000000170427664

„Konstantin a Michail". Zablahoželal som mu: „Vybral si pekné mená." (sú to kresťanské mená). „Kde sú tvoje deti?" „U bábušky." „Sú tam v dobrých rukách." (Babky v Rusku sú väčšinou ešte veriace). Bol čoraz priateľskejší. Nakoniec som mu povedal: „Vieš súdruh, potrebujem túto tašku. Mám v nej osobné veci." Strážnik mi odpovedal: „Dobre, urobím výnimku. Choď!" (...) Podišiel som k oltáru sv. Michala, vybral som z tašky komunistické noviny Pravda a rozložil som ich. Ale medzi stránkami Pravdy som mal vložené L'Osservatore Romanos textom pápežského zasvätenia Ruska. Začal som sa modliť: „Pod Tvoju ochranu... (...) Tam, v kremeľskom chráme, som sa spojil so Svätým otcom a všetkými biskupmi sveta a v spojení s nimi som zasvätil Rusko Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie. Potom som šiel do chrámu Usnutia Bohorodičky a zasvätenie som zopakoval pred oltárom Matky Božej. Oproti stojí trón patriarchu. Položil som naň zázračný medailónik a povedal Panne Márii: „Hneď, ako to bude možné, na tento trón priveď skutočného patriarchu." A znova som vybral komunistické noviny s L'Osservatore Romanovo vnútri, duchovne som sa spojil so Svätým otcom a všetkými biskupmi, pomodlil som sa a sústredene som v tomto chráme tiež odslúžil sv. omšu. Ako som to spravil? Tváril som sa, že fotografujem. Prázdna fľaštička z aspirínu bola mojim kalichom. Pripravil som si víno s niekoľkými kvapkami vody. Hostie som mal v malom igelitovom vrecúšku. To je všetko, čo je potrebné na sv. omšu: chlieb a víno. Latinský text sv. omše na slávnosť Zvestovania Pánabol vložený medzi stránkami Pravdy. (...) Počas obetovania som obnovil zasvätenie Ruska Márii (...) Keď som o tom rozpovedal Svätému otcovi, bol presvedčený, že je to pre neho znamením."

Zmienka o „návrate skutočného patriarchu", ktorý bude pastier, nie predĺžená ruka tyrana inšpirovaného zločinným komunizmom, nebola istotne náhodná a je dobré si ju pripomenúť najmä v kontexte súčasných udalostí a postoja moskovského patriarchu k vojne na Ukrajine.

Po návrate do Ríma sa biskup Hnilica ihneď vybral do Apoštolského paláca, aby o všetkom informoval Svätého Otca a opísal mu svoju strastiplnú cestu, na ktorej mu Panna Mária odstraňovala prekážky. Podľa niektorých svedkov priniesol Jánovi Pavlovi II. z Ruska originálny darček – jablko kúpené na moskovskej tržnici.

ZASVÄTENIE
PANNE MÁRII –
NÁDEJ
V ČASOCH BEZNÁDEJE

Zoči-voči strašnej vojne, ktorú Rusko rozpútalo na Ukrajine, sa obrátili 2. marca 2022 rímskokatolícki biskupi Ukrajiny na svätého otca Františka s výzvou, aby verejne zasvätil Rusko a Ukrajinu Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie. Vo výzve sa dočítame: „Svätý Otče! V týchto hodinách nesmiernej bolesti a strašného trápenia nášho ľudu, my, biskupi Konferencie biskupov Ukrajiny, sme hovorcami neprestajných a úprimných prosieb podporovaných našimi kňazmi a zasvätenými osobami, ktoré dostávame od mnohých kresťanov, aby ste, Vaša Svätosť, zasvätili našu vlasť i Rusko Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie! V odpovedi na túto prosbu pokorne Vás prosíme, aby ste verejne uskutočnili akt zasvätenia Ukrajiny a Ruska Najsvätejšiemu Srdcu Panny Márie podľa prosby Matky Božej Fatimskej.(...) Nech Matka Božia, kráľovná mieru, príjme našu modlitbu: Regina pacis, ora pro nobis!"

Svet dnes stojí na prahu ľudstvo zničujúcej atómovej vojny, ktorej riziko je väčšie ako kedykoľvek predtým. Keď sa zdá, že zlyhávajú všetky ľudské snahy o nastolenie mieru, je dobré spomenúť si na víťazstvá, ktoré v úplne beznádejných chvíľach nedávnej minulosti zaznamenala Panna Mária. Pripomeňme si len neprehliadnuteľný rukopis Matky Božej v udalostiach, ktoré viedli k pádu neotrasiteľného komunizmu v Európe:

Dňa 13. mája 1984, na sviatok Fatimskej Panny Márie, došlo k doteraz nevysvetlenej sérii výbuchov na základni sovietskej Severomorskej flotily Okoľnaja pri Severomorsku. V jej dôsledku sa výrazným spôsobom oslabila bojová schopnosť sovietskej armády, čo bolo jednou z príčin začiatku tzv. Perestrojky.

Dňa 8. decembra 1987 (na slávnosť Nepoškvrneného Počatia Panny Márie) bola podpísaná dohoda o odzbrojení medzi USA a ZSSR.

Dňa 22. augusta 1991 (v deň spomienky Panny Márie Kráľovnej, pred liturgickou reformou sviatok Nepoškvrneného Srdca Panny Márie) bola rozpustená Komunistická strana Sovietskeho zväzu.

Dňa 8. decembra 1991 (opäť na slávnosť Nepoškvrneného Počatia Panny Márie) bol rozpustený Sovietsky zväz tzv. Bielovežskou zmluvou, na základe ktorej vzniklo Spoločenstvo nezávislých štátov.

Dňa 8. decembra 2013 (aj v tomto prípade na slávnosť Nepoškvrneného Počatia Panny Márie) bol zhodený veľký pomník masového vraha a zločinca V. I. Uľjanova, alias Lenina, v centre Kyjeva.

Prezident Ruska V. Putin sa netají svojím obdivom k masovému vrahovi smutne preslávenému v moderných dejinách Európy J. V. Stalinovi. Rozpad komunistického Sovietskeho zväzu vníma ako obrovskú krivdu, ktorá bola Rusku spôsobená a ako zánik „historického Ruska". Rozpad toho Sovietskeho zväzu, ktorý bol vybudovaný na mŕtvolách miliónov zavraždených občanov Ruska i iných krajín, ktorý mal byť prvou krajinou sveta, kde bol „detronizovaný Boh". Verím, že aj súčasnú snahu o obnovu tohto bezbožného sveta, sprevádzanú zdanlivou obnovenou „duchovnosťou", sveta založeného na terore a ľudskom nešťastí, časnom i večnom, zastaví Božia Matka. Veď vo Fatime prisľúbila:

„NAKONIEC MOJE
NEPOŠKVRNENÉ SRDCE
ZVÍŤAZÍ!"

DARIUSZ
ŻUK-OLSZEWSKI

KYJEV
Ja spím, a ty trpíš.
Už ani neviem, ako ťa osloviť,
zlato na kupole Chrámu sv. Michaela,
možno tam ešte vonia Dneper so striebornými koruhvami rýb,
možno tam ešte leží padlý bledomodrý sneh,
a ktosi sa dotkne dlaňou Zlatých vrát,
akoby klopal na čas, keď vládol Jaroslav Múdry,
ale kde je tá Múdrosť,
kde sú tie noci, keď sme na Ukrajine v senníkoch pískali na hviezdy
a už sa ako had stáča od brehov chladivý vietor,
prebudíme sa,
a nastane vojna.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Hyacinty

Ešte cítim vôňu myra – oleja,
keď som v tebe mlčala a čela sa mi dotkol kňaz,
bolo to v podvečer a pri nohách sa túlilo námestie,
žobráci, muzikanti a jasné vlasy žien
a Chreščatyk pulzoval životom ako tepna.
Lež teraz z tých tepien vypúšťajú krv,
akoby nebolo možné milovať stále teba, Kyjev,
plakať za tebou, Kyjev,
či dobyť teba, Kyjev,
čo poznáš minulosť a krehkosť hraníc
a stojíš, aj keď miera na mier.

Chcela by som sa prebudiť,
alebo znovu zaspať,
posunúť čas o pár dní späť
či do budúcnosti –
aby si netrpel.

Ničím sa nelíšime od ľudí stredoveku,
od baroka či napoleonských vojen,
od fin de siècle, od ér diktatúr i technológií,
lebo aj nám sa rúti svet
a aj my sme len škrupinkou na vlnách vojny a mieru,
krehkého sveta, čo chcel byť konečný a večný,
lenže dnes trpíš ty, Kyjev,
a my sme v to ráno spali.

KTO SADÍ HYACINT
Kto sadí hyacinty, aby na ne padali bomby?
Kto stavia mosty pod krídlami lietadiel?
Kto ladí violu, aby ju prehlušil výbuch?
Kto ráta kŕdle žeriavov, aby ich rozohnal vrtuľník?
Kto štepí jablone, aby z nich padali črepy?
Kto si zapletá vlasy, aby viali v zajatí?
Kto maľuje dom, aby ho opustil?
Kto tlačí knihu, aby horela?
Kto tesá sochu, aby sa z chrámu stali trosky?
Kto žije, aby umieral?
Kto sa modlí, aby nenávidel?
Kto vstúpil do tvojich záhrad, Ukrajina?

Pozri, aké má jasné ruky,
kto sadí hyacint.

Štát a režim

Slovensko v rokoch 1939 – 1945

Stanislav J. Kirschbaum

14. marec sa na Slovensku neoslavuje pre úmyselné zahmlievanie zmyslu dvoch pojmov: štát a režim. Vyplýva to z argumentu, ktorý predkladajú tí, čo majú námietky proti sláveniu vyhlásenia nezávislosti v roku 1939. Ich argument znie takto: Ak by sme tak robili, vzdávali by sme česť režimu, ktorý urobil zo Slovenska spojenca tretej ríše a spolupáchateľa hrôz, ktoré sa neskôr v rokoch 1939 až 1945 rozpútali v Európe a vo svete. Niet na čo byť hrdý, lepšie je zabudnúť. Jednoducho vyjadrené – štát a režim je podľa nich jedno a to isté. Je tento argument oprávnený? Je takýto postoj vôbec intelektuálne obhájiteľný?

Proti sláveniu tohto dátumu sa okrem toho uvádzajú viaceré dôvody: pripojením sa Slovenska na stranu Nemecka a účasťou Slovenska na strane Nemecka vo vojne proti Poľsku a proti Sovietskemu zväzu, skutočnosť, že režim nebol demokratický. a že zatiahol Slovensko do jedného z najväčších zločinov moderných dejín označovaného ako holokaust. Aj keď všetky štáty mali vo vojne účasť na tejto tragédii (či to bolo z akéhokoľvek zanedbania, alebo z poverenia), každý štát sa posudzuje podľa angažovania sa. Podľa štatistík z konca roka 1940 malo Slovensko asi 88 951 obyvateľov hlásiacich sa ku židovskej národnosti, prípadne ku židovskému vierovyznaniu, z nich deportovalo v marci až októbri 1942 celkovo 57 628 osôb do Nemecka a do okupovaného Poľska; väčšina z nich zahynula v koncentračných táboroch, ďalší, približne 13 500 osôb, zomreli počas povstania v roku 1944. Na konci tohto svetového konfliktu bolo Slovensko na strane porazených. A keď víťazní a Spojenci skoncovali s nepriateľmi, rozhodli o zániku prvej Slovenskej republiky (SR). A tak tí, ktorí majú proti prvej SR Slovenskej republike námietky, sa pýtajú, čo tu oslavovať...

Staroveký grécky historik Thukydides, považovaný za otca politických vied v oblasti medzinárodných vzťahov, vo svojich Dejinách peloponézskej vojny, citujúc Aténčanov v dialógu s predstaviteľmi ostrova Milos, napísal: „Silní robia, čo môžu, a slabí trpia, čo musia.“ Vyhlásenie nezávislosti Slovenska v roku 1939 najlepšie pochopíme v takomto kontexte – v konvergencii dvoch nezávislých vývojov, ktoré priamo ovplyvnili Slovensko a jeho obyvateľstvo: vývin slovensko-českých vzťahov od roku 1918 a vzostup Nemecka v tridsiatych rokoch. V dvoch desaťročiach (1918 – 1938) prvej Česko-Slovenskej republiky vláda síce uznala Slovensko za suverénnu entitu, ale Slovensku odmietla poskytnúť autonómiu, na ktorej sa dohodli Česi a Slováci v roku 1918 podpísaním Pittsburskej dohody. Vláda v Prahe sa okrem iného snažila vytvoriť jediný, tzv. československý národ, vnucujúc slovenskému národu svoju ideológiu čechoslovakizmu, ktorá popierala existenciu osobitného, svojbytného slovenského národa. V tridsiatych rokoch však bolo jasné, že táto politika zlyhala a že slovensko-české vzťahy bolo potrebné riešiť inak. Boj za slovenskú autonómiu viedla Slovenská ľudová strana (SĽS), premenovaná na počesť jej zakladateľa na Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu (HSĽS). Keď sa medzinárodná situácia koncom tridsiatych rokov drasticky zmenila, jej vodcovia si uvedomili, že prišiel čas, aby sa našlo schodné riešenie slovensko-českých vzťahov.

Nemecko sa po porážke v prvej svetovej vojne znova vyzbrojilo a pod vedením autoritatívneho ideologického režimu sa rozhodlo presadiť sa v európskej politike nastolením nového politického poriadku. Vodcovia HSĽS sa obávali, že „česko-slovenská vláda“ nebude schopná obrániť Slovensko v prípade, že bude ohrozená bezpečnosť ČSR. Keď sa západné mocnosti len prizerali, ako si Nemecko v marci 1938 anektovalo Rakúsko, a keď mu v septembri 1938 v Mníchove vydali oblasť ČSR Sudety, tretia Nemecká ríša si bola vedomá, že sa dostala do pozície kontrolovať celý región. Postupne robila rad krokov. Cieľ bol: dostať krajiny celého regiónu do svojho područia. A tak zvyšok ČSR, ktorý zostal po podpísaní Mníchovskej dohody, bol na rade ako prvý. Navyše, Poľsko a Maďarsko mali so Slovenskom teritoriálne zámery. Aké boli možnosti Slovenska zabrániť rozdeleniu a zabezpečiť mu prežitie? Berlín by považoval za vhodné podporiť slovenskú štátnosť len v prípade, ak by sa novovzniknutý štát stal jeho spojencom!. Starovekí Thukydides by zaiste bol pochopil dôvody, ktoré viedli slovenské zhromaždenie - Snem Slovenskej krajiny hlasovať 14. marca 1939 za túto alternatívu aj v prípade, keby ešte nikto nevedel, čo všetko tretia Nemecká ríša zamýšľa so strednou Európou. Neskôr sa to všetko ukázalo... 15. marca 1939 sa české a moravské územie stalo protektorátom, potom 1. septembra Nemecko napadlo Poľsko, ani nie o dva roky, presne 22. júna 1941, napadlo Sovietsky zväz. Nato Maďarsko rýchlo pochopilo, že je v jeho záujme stať spojencom Nemecka, zvlášť najmä počas vojny, ktorá sa vlastne začala inváziou do Poľska. Slovensko sa dokázalo vyhnúť bojom druhej svetovej vojny na svojom území až do posledného obdobia tohto vojnového vojnového konfliktu.

Hlasovanie za nezávislosť v Sneme Slovenskej krajiny 14. marca 1939 znamenalo naliehavú potrebu vytvoriť prvý moderný štát na Slovensku. Vytvoriť štát znamená zriadiť inštitúcie a zabezpečiť procedúry, ktoré umožnia politickým stranám vládnuť. Dôkazom životaschopnosti štátu je fungovanie štátnych inštitúcií a a správne fungovanie štátnych inštitúcií závisí od schopnosti jeho predstaviteľov zabezpečiť blaho obyvateľstva a umožniť jeho sociálny, ekonomický a politický rozvoj. Načrtnutý program spolu s ideológiou, ktorá ho hlása, definuje režim, ktorý riadi štát a jeho režim. Inými slovami, jestvuje zreteľný rozdiel medzi štátom a režimom. Ide totiž o dva rozdielne pojmy: 1/ štát je základná právna organizácia zvrchovanej politickej moci spoločenstva na istom území,; 2/ režim je vládny systém alebo spoločenské zriadenie, uplatňované v danom štáte.

V rokoch 1939 – 1945 bolo Slovensko málo fungujúcim štátom. Uplatňoval sa v ňom režim, ktorý sledoval politiku definovanú jeho ideológiou, vrátane domácich a vonkajších obmedzení, ktoré sa v ňom uplatňovali.

Po vojne na Slovensku roky 1939 až 1945 „upadli“ do nemilosti až do zabudnutia, zahodili sa akoby do Orwellovej pamäťovej diery. Na Západe sa tie roky zasa rýchlo „preskúmali“, ale bez toho, aby sa v hodnoteniach poukázalo na rozdiel medzi štátom a režimom. Ide totiž o dva pojmy: 1/ štát je základná právna organizácia zvrchovanej politickej moci spoločenstva na istom území; 2/ režim je vládny systém alebo spoločenské zriadenie .

Čaká nás ešte veľa práce, kým dostaneme vyvážený obraz o šiestich rokoch prvej Slovenskej republiky, o jej režime či o jej predstaviteľoch. Najlepšie, čo môžeme teraz narýchlo urobiť, je citovať jej zhodnotenie v správe, ktorú v predvečer povstania v roku 1944 predložil „Kremľu“ Gustáv Husák, jeden z vodcov Komunistickej strany Slovenska, politická osobnosť, ktorá sa pričinila o koniec slovenskej štátnosti: „Vo všeobecnosti možno povedať, že na základe skúsenosti zo šiestich rokov Slovensko je schopné jestvovať ako hospodársky a finančne nezávislý útvar, je schopné pretrvať, dokonca aj v súčasnosti má potrebné zdroje (vrátane technických) a podmienky na výrobu v medzinárodnej konkurencii. ... Je fakt, že tento štát je nezávislý a jeho nezávislosť je taká, akú malý štát môže mať, zvlášť v čase vojny .“ G. Husák, vedomý si rozdielu medzi štátom a režimom, uzavrel správu takto: „Ak by tento štát mal iný obsah a riadil sa iným režimom, nehovoriac o zmene spojencov, zo slovenského hľadiska by nebolo možné proti nemu nič namietať.“

Vzhľadom na to, že prvá Slovenská republika mala počas svojej krátkej existencie iba jeden režim, táto skutočnosť umožňuje jej protivníkom myliť si pojmy: štát a režim, teda zamieňať štát za režim. Ale keďže tieto dva pojmy sú podstatne odlišné, a posúdenie režimu nie je automaticky zhodnotenieím štátu. Čokoľvek sa v štáte udeje, je to výsledok činnosti fungovania režimu. Ako v roku 1874 povedal kanadský premiér Sir Wilfrid Laurier v debate v ich kanadskej dolnej snemovni, „... taký je stav ľudskej prirodzenosti a všetkého, čo je ľudské: dobro a zlo sa neustále ustavične prelínajú; najskvelejšia vec nie je oslobodená od prímesi nečistoty a aj tá najpodlejšia môže mať vznešenú stránku.“

Celá domáca politika, ktorú HSĽS nariadila pre svoje spojenectvo s Nemeckom a za ktorú jej vodcovia v povojnovom období osobne pykali, nielen umožnila, že slovenské štátne inštitúcie nezlyhali, ale naopak, režim bol schopný zabezpečiť, že Slovensko sa počas väčšej časti vojnového obdobia vyhlo ozbrojenému konfliktu a jeho obyvateľstvo prežívalo význačný hospodársky, sociálny a kultúrny rozvoj.

Nemalo by sa to brať do úvahy a nemal by sa režim posudzovať v kontexte vojny, ktorá zúrila v Európe?

Štát a režim nie je to isté a skreslenie, aké nachádzame v prípade Slovenska, je mimoriadne. Došlo k nemu zrejme preto, aby sa ospravedlnilo rozhodnutie skoncovať so slovenskou štátnosťou a znova začleniť Slovensko do Československa ...

Od rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (ČSFR) 31. decembra 1992 už nie je dôvod zamieňať si pojmy štát a režim v prípade prvej Slovenskej republiky. Obdobie rokov 1939 – 1945 sa stalo neodlučiteľnou súčasťou slovenských dejín v Európe, ide o kľúčové obdobie v dejinách, keď Slovensko malo vlastný štát., a žiadny argument preto nemôže ospravedlniť jeho „upadnutie“ do nemilosti a do zabudnutia, najmä keď prvá Slovenská republika nebola štát, ktorý by (nebol schopný fungovať, práve naopak.). Štáty, ako vieme, vznikajú a zanikajú.

A na to, aby sa správne zhodnotila rola prvej Slovenskej republiky v kolektívnej pamäti slovenského národa, je potrebná nová diskusia – taká, ktorá by viedla k zdôrazneniu rozdielu medzi štátom a režimom. Potom by mal slovenský národ zaistené také postavenie, že by sám mohol odpovedať na otázku, či je náležité sláviť 14. marec 1939, najmä v kontexte 1. januára 1993, teda v kontexte dňa, keď si Slovensko po druhýkrát vo svojich dejinách vytvorilo štát.

Cancel kulture po slovensky

Ján Litecký Šveda

Anglické „cancel culture“ (CC), to čo tak teraz hýbe tzv. demokratickým svetom, sa dá preložiť dvomi spôsobmi – kultúra vymazávania, alebo vymazávanie kultúry. Presnejšie je to druhé, pretože tu ide o ďalší stupeň marxisticko-trockisticko-leninského pokusu vymazať kresťanskú európsku kultúru z histórie (marxizmus – ideológia, trockizmus – sektárstvo, leninizmus – praktické kroky). Čiže klasické orwellovské prerábanie histórie, v hlavnej úlohe s marxizmom, tým ópiom hlupákov. Všade prevláda ľavičiarsky jazyk nenávisti a neznášanlivosti a médiá už prakticky celoplošne ovládajú intelektuálni stalinisti, ako ich nazval anglický filozof Roger Scruton. Všetko, čo nevychádza z komunistického manifestu rovnosti, je nielen zastarané, ale hlavne nemorálne, čiže ak to domyslíme puritánsky do dôsledkov – zločinecké. Ich boj za kozmickú spravodlivosť na večné časy sa nesie v znamení rovnosti.

Títo hlupáci nikdy nedôjdu na to, že rovnosť, ktorá nikdy nikde neexistovala ani nebude existovať, je najvyšší a až chorobný stupeň nespravodlivosti a dovedená do dôsledkov by znamenala koniec sveta. Ale moralizovanie nediskutuje, moralizátori predsa bojujú za „dobro“, takže akákoľvek pluralita a diskusia je vylúčená, oponent je predsa už zákonite zločinec či fašista, aby som použil slovník komunistických primitívov, ktorým znečisťujú náš verejný priestor dodnes.

Táto CC je pre nás rovnako nebezpečná ako imigrácia, pretože chce to isté, iba inými prostriedkami. Keďže moralizátori pre svoje výlevy žiadne poriadne argumenty nemajú, nanajvýš „konštrukty dekonštrukcie“, nastupuje iba vyvolanie emócií, čo v tomto prípade znamená nenávisti. Zákonité je, že čím viac sa ľavičiarske konštrukty a rétorika vzďaľuje od ľudskej prirodzenosti, o to silnejší a krutejší musí byť teror, o to prepracovanejší útlak a cenzúra. Ako by aj tu platili trhové pravidlá, že presadí sa iba tá najväčšia hlúposť a najintenzívnejšia nenávisť.

My si takéto úpravy a vymazávanie minulosti dobre pamätáme ešte z 50. rokov. (Začínalo to nevinne, retušovaním fotiek.) Ale červený teror sme ako spoločnosť ako-tak prežili, pretože stále tu bolo vedomie, že to je len úzka skupina komunistických vrahov a ostatná spoločnosť sa od nich v zásade dištancovala – hoci aj len rozprávaním vtipov. Teraz však má človek pocit, že už ten odstup ani nie je ako zachovať, pretože také intenzívne a totalitné propagandistické tlampače, ako majú ľavičiari k dispozícii dnes, tu ešte neboli. Boľševická nenávisť ku kresťanskej Európe momentálne triumfuje. Ešte raz zacitujem Rogera Scrutona: „Jazyk nenávisti je to hlavné dedičstvo marxistického ľavičiarstva.“ Akurát že sa museli vzdať „proletariátu“, ktorý ich hru dávnejšie prekukol a stavili na všelijaké vyšinuté menšiny, ktoré sa nezžili s tradíciou ich otcov, ktorá im všetko to pohodlie zabezpečila. Už som len zvedavý, kedy od rúcania sôch „starých bielych mužov“ a vyraďovania kníh z knižníc (aj detských!) prejdú aj k búraniu kaštieľov a hradov, lebo tie predsa symbolizujú iba nevoľníctvo, feudalizmus, útlak a hlavne nerovnosť(!), keďže pre všetkých revolucionárov nič iné ako zlo v doterajších dejinách neexistovalo. Ktovie, možno sa na nejaké lepšie staré stavby, provokujúce ľavičiarsku neforemnosť svojou eleganciou a krásou, už aj chystajú. Potom, samozrejme, bude treba aj stavebný materiál z búračky vysypať do mora, veď kto už by použil tehly či kamene s takým podozrivým kádrovým posudkom...

Samozrejme, aj u nás máme „novinárov“, ktorí zavetrili ducha doby a po boku svojich progresívno-multikultúrnych kolegov zo Západu opäť objavili v sebe bojovníkov za krajšie zajtrajšky. A, ako ináč, najsamprv treba odstrániť starú zatuchlinu. A tak sme prednedávnom zažili jedno „dèja vu“ – tak ako v komunistickom režime sa z dejín a umenia odstraňovali významné udalosti a osobnosti, teraz mladí komsomolci sa vrhli na básnika a spisovateľa Andreja Žarnova a J. C. Hronského. Toto je však nebezpečnejšie, napriek všetkej svojej insitnej prvoplánovosti, ako propagandistické zhadzovanie nevyhovujúcich politikov, pretože tu ide o autentických umelcov a teda o dušu slovenského národa. Evidentne v našej histórii umenia by mali zostať iba pokrokoví impotenti. Všetko tvorivé a originálne treba vymazať, v zmysle nezabudnutej českej genocídnej politiky a nenávisti, ktorú naši asimilovaní Slováci tu nasávali už s materským mliekom, a dodnes nám ju predvádzajú. No a pokračovať v progresívnej politike, ktorej smernice vytýčila už Čiang Čching, manželka Mao-ce Tunga: „Rozdrvte štyroch starých: staré myslenie, starú kultúru, staré mravy a staré zvyky.“

U jedného ruského vedca som sa dočítal, že škody, ktoré komunizmus svojím neľudským terorom napáchal na duchovnej, morálnej ale aj biologickej podstate národa, sa dajú úplne odstrániť najskôr po 100 rokoch, ak samozrejme nedôjde k nejakej recidíve. Ako to výstižne napísal ďalší ruský autor, Viktor Suvorov, že „pod krídlami ČA naše kompetentné orgány viedli vojnu za odstránenie tých najodvážnejších, najtalentovanejších, najsilnejších a najčinorodejších ľudí v okupovaných zemiach.“ V čom im samozrejme výdatne pomáhala domáca luza. No po súčasných výčinoch antislovenskej nenávisti sa človek musí opýtať: koľko bude tých 100 rokov trvať na Slovensku, keď ešte 30 rokov po zdanlivom konci komunizmu môžu tu „soudruzi“ takto vyčíňať? Kedy sa už konečne antislovakizmus bude rovnako pranierovať a potláčať ako antisemitizmus? Veď to je tiež jeden špeciálny druh rasizmu a nacionalizmu. A prečo naši mladí, ak chcú byť módni a držať krok so Západom, nezaložia nejaké hnutie ako „SLM“? (Slovak Lives Matter).

Ani sme sa veru veľmi nespamätali, a komunisti opäť vymazávajú naše dejiny. Všetko to, čo sme zdedili od celej série predkov, čo nás prirodzene formovalo, treba jednoducho zahodiť. Ba keby len zahodiť, treba to ešte pošliapať. V poslednom čase to platí hlavne pre dva mimoriadne významné míľniky našich dejín, 6. október a 14. marec. Pri ostatnom výročí našej autonómie sa časť politikov išla radšej pokloniť k pamätníku vyššie spomínanej ČA, ktorá sem doniesla červený teror, deportovala desaťtisíce na Sibír a postavila základy totalitného komunistického režimu. A 14. marec nenávidia rovnako komunisti, českí neznášanliví šovinisti a tzv. slniečkári, naši Sluhováci, kde veľa eštebáckych detičiek už neplače za „vládou ľudu“, ale za zločineckým projektom s názvom „Československo“. Komunisti nielen pre svoje české korene, ale hlavne preto, aby sa neporovnávalo, aby nevyšlo najavo, že keď sú vzdelaní a charakterní politici, dokážu lavírovať a vzdorovať aj pod neľudským diktátorom, nemusia ani popravovať, ani devastovať ekonomiku, ani zatvárať ľudí na desaťročia a mučiť podľa príkazov a smerníc veľkého brata. Dokonca sa po čase dokážu vzoprieť aj nanúteným deportáciám.

Nie, nechcel by som byť Židom počas Slovenského štátu, tak ako v tom čase nikde v strednej Európe. Lenže – ani naši rodičia nemali na výber, my sme sa tiež pod Hitlera nepýtali, tam nás dali vtedajšie veľmoci, bez nášho súhlasu. Kto pozná kultúrne časopisy z tých čias, dobre vie, že u nás sa ani nacizmus, ani Hitler netešil nijakej popularite. Na druhej strane, nežili tu len Židia, na ktorých Nemci chystali genocídu, žili tu aj Slováci, ktorí naopak privítali ukončenie českej ekonomickej a asimilačnej genocídy, veď o budúcej genocíde Židov tu vtedy nikto nemal ani potuchy. História má občas veľmi absurdné zápletky... A posudzovať vtedajšie udalosti, či každodenný politický život, ktorý sa nijako nevymykal vtedajším stredoeurópskym pomerom, môže podľa dnešných znalostí len hlupák. Isteže, aj my sme mali svojich snaživcov a grázlikov, asi v takom pomere ako všetky národy okolo, no u nás sa títo iba prižívovali, títo smer politiky neurčovali, ako napríklad u susedov masový vrah Beneš. Akurát že po štyridsiatom tom sa to otočilo, ako keď prevrátite pieskové hodiny. Zaujímavé, že zatiaľ som sa ani v jednej práci o I. SR od našich absolventov marx-leninských škôl a ich žiakov, a je ich veru dosť, ešte nedočítal, čo a ako bolo vtedy možné robiť zásadne lepšie, alebo ako by nás z tejto konkrétnej situácie vyviedli naši pokrokoví kritici. Možno by ani taká anketka nezaškodila...Vyzerá to nakoniec tak, že na vlasť majú nárok všetci, ako na jedno zo základných ľudských práv, okrem Slovákov.

Tu nezaškodí zacitovať významného historika Františka Vnuka, ktorý svoje vzdelanie získal na demokratických univerzitách, preto ho tak neznášajú všetci boľševickí prekrúcači histórie, ktorí absolvovali marx-leninské prípravky: „Na Slovensku prežilo hrôzy vojny asi 30% židovských spoluobčanov. Percentuálne je to viac – a v niekoľkých prípadoch podstatne viac – ako v Protektoráte Čechy a Morava, Maďarsku, Poľsku, Rakúsku, Chorvátsku, Rumunsku... Bolo by pekné a slušné, keby aj naši kritici pripustili, že samostatné Slovensko s prezidentom Tisom poskytlo svojim židom priaznivejšie podmienky prežitia (alebo, ak chcete, bolo pre nich „menším zlom“), než ktorýkoľvek iný štát v strednej Európe.“ A jeden zo siedmich starovekých mudrcov, Solón, hovorí: „Nehovor spravodlivejšie, ako tvoji rodičia“.

Jedno z bežných zverstiev boľševikov bolo, že pri hromadných popravách si obete museli samé vykopať hrob. Aj od nás by chceli, aby sme si sami vykopali hrob pre svoju minulosť - každodenným prekrucovaním a zatajovaním našej histórie. Sluhovia nikdy nemajú toľko guráže ako ich veľké vzory, aby vraždili živých, tak chcú vraždiť aspoň mŕtvych. To však nesmieme dopustiť, pretože to by sme si zároveň vykopali hrob aj pre našu budúcnosť.

P.S. Že pri nespravodlivom odsudzovaní pripomínania (sic!) výročia prvej štátnosti, hrá hlavnú úlohu česká nacistická a slovenská komunistická nenávisť, ukazuje aj málo známy fakt, ktorý spomína prof. Emília Hrabovec, že spomienky na 14. marec sa v roku 1956 v Mníchove zúčastnil a predniesol aj prejav Eugen Gerstenmeier, vtedy predseda Spolkového snemu, čo bola druhá najvyššia ústavná funkcia v štáte. A všetci dobre vieme, že v čase denacifikácie Nemecka akékoľvek koketovanie s nevhodnými „výročiami“ bolo nemožné. Navyše Gerstenmeier bol za Hitlera väznený, takže tu máme čierne na bielom, ako 14. marec vnímali demokratickí politici v Európe.

KOLOMAN HORNIŠ

Moje pamäti

(Pokračovanie z minulého čísla)

ŽEHNANIE PRÁPORA

Rečie výšin Zebedej
kráľovskému vtáku:
Švihaj, Orle rozmilý,
v údolia svet zblúdilý!
probuj zdvihnúť zeme kus
a vyčrpkaj mláku.
Zavej krýdly ovzduším
v Kysúc Nové Mesto!
Mocnej pnie tam Panny chrám,
svätá omša bude priam,
ohromného návalu
zbožný húf tam jesto.

Vezmi túto korúhvu, žiadali ju Orli.
Peknýchh Orlov, Orlice
velebím ja velice!
všetka jejich príbuzeň
za statočnosť horlí,
kumni môjho biskupa,
pokora ho vzniesla,
nech požehná zástavu,
majestátnu, blýskavú
a vyjadrí zástupom
vznešené jej heslá.

Bohu, vlasti, národu
venuj lásky práce!
Boha ceň si vysoko,
holduj, kloň sa hlboko,
svrchovanosť, dobrota
služby tvojej ráce,
k obetištiam otčiny
s vatrou srdca prilni!
vrúcnosť otcov cti si, váž,
ducha nadchne cirkvi kráž!
v slovenskosti obrane
udatný buď, silný!

Ku dedičným Karpatám
útrob vzplaň ti plápol!
k právam reči pevným staň,
biednych zradcov sekni zbraň!
Efialtov nešanuj,
s Herostratmi zápoľ!
Zveľaď kmeň svoj, vyvýš ho, ať ho
krášlia lúče!
ať ho zdobí vencami
Ten, čo vládne nad nami!
Dobrobytu, šťastia
nech rajský park si súče!

Milostivá Mária baví svojho Synka,
na starého mesta ruch
vľúdny jej sa díva duch,
na kajúcu horlivosť,
čo nad hriechom finká.....
Otoč na šij koraly,
skvelú mravov perlu,
Vyhoď mrzký česti plen,
vypľuj príkry zášti blen,
priateľskej ti svornosti
zlatú podá berlu.

Vzlietaj, vzlietaj, vzorná družu,
ríšou svetlej sféry,
háj šľachetnosť, voľný dych,
silou-mocou striehni ich!
Svedomie chráň, charakter,
drahý klenot viery,
Presiaknutá týmto,
hľa, sjednocuj sa v hajná;
začni tuhý dravcolov:
jastrabov, káň, sokolov.....
Slobodného Slovenska
zora skmitne prajná.

ÚDOLÍM TIEŇOV

Vnútropolitický vývoj v našom novom štáte ma unášal od prvých dní, ale veslom môjho obracania sa v ňom bola vlastne od počiatku naša slovenská otázka. Úzkostlivo som spytoval udalosti a vynášal súdy, ktoré sa väčšinou zhodovali so zámermi našej čistej a nepoškvrnenej slovenskej politickej reprezentácie vedenej Andrejom Hlinkom.

Hlinkove slová z 24. mája 1918 na porade zástupcov všetkých slovenských politických odtienkov v Martine - Okolkovaním nedopracovali by sme sa nikdy k vyznačenému cieľu. ... Treba nám určite vysloviť, či pôjdeme i naďalej s Maďarmi alebo s Čechmi. ... Povedzme otvorene, že sme za orientáciu česko-slovenskú – boli najjasnejším a rozhodným vyjadrením našej vôle a zmýšľania. Tobôž oproti prvému kroku nášho vstupu do nového štátneho útvaru spoločného s Čechmi - Martinskej deklarácii, ktorá mala byť rovnako jasným slovom vyjadrujúcim naše právne vedomie. Namiesto toho nie je jednoznačná ani len jej identita. Namiesto pojmového útočiska jablko sváru, namiesto grálu cti rároh v dome, evokujúci ovzdušie machľov, postranných úmyslov a pozmeňovania. Rezolúciu podanú v tlači nezachovali ako originálny dokument ani tí, čo za ňou stáli. Ostatní zachovali v zápisnici z Výkonného výboru Slovenskej národnej rady z 31. októbra 1918 pomerom 15:9 hlasov prijaté uznesenie: Vyslovuje sa: po nastúpení prechodnej doby, najďalej do desiatich rokov, upraví sa štáto-právny pomer dosiaľ v Uhorsku žijúcej vetvy nášho národa úmluvou medzi le-gálnymi zástupcami zo Slovenska z jednej strany, z Čiech, Moravy a Sliezska z druhej strany. To má sa hlásať medzi ľudom.

Jozef Hušek, podpisovateľ Pittsburskej dohody, vo svojom americkom týždenníku JEDNOTA hneď okomentoval zrod pojmového zakliesnenia samého slovenského národa Martinskou deklaráciou, čo malo potom taký tuhý život, i keď život mátohy: Dva národy v jednom národe, dve vetvy a jeden národ.

Zašmodrchanú literu prevýšila nepokrytá prax ...vytvorenia dvoch národov - privilegovaného a krivdeného, ako to vyjadril Rázus.

Už to, že česká vláda zverila všetku moc na Slovensku kolóne hlasistov a luteránov, muselo pohoršiť aj nezaujatého (ako Peroutku nižšie), tak ako samých roduverných Slovákov-katolíkov, hlavného prúdu formujúcej sa opozície proti bábkovej samovláde Šrobára.

Medzi negatívnymi stránkami doby poprednou bola silná invázia českého úradníctva na Slovensko, pričom až pričasto s pochybnou minulosťou a kvalifikáciou. Slovenský vlastenec by nič nenamietal proti českým profesorom a kvalifikovaným úradníkom, akých sme vinou maďarského útlaku nemali, no na Slovensko sa hrnuli i nižšie kádre na miesta, ktoré by sme boli vedeli dobre obsadiť našimi ľuďmi.

Napáda ma, že ak by som ja mal slúžiť v inonárodnej oblasti, ponajprv by som skúmal pomery a mentalitu ľudu a na národopisnom pochopení, o aké som sa i doma usiloval, sa zapojil do spoločnosti, skromne a bez vyvyšovania. Títo exponovaní českí úradníci robili opačne. Prichádzali ako do koló-nie – Ottův slovník obchodní r.1924 im to tak aj označil - prekypujúc nadradenosťou a prevedčením, že kultúru na Slovensko prinášajú oni. Potvorili náš jazyk, národné a náboženské city obyvateľstva nešetrili omračujúc nás heslami: "Pryč od Říma", "Řím musí byt souzen a odsouzen" atď. Českí vojaci si osvojili samopaš strieľať do symbolov katolíckeho náboženstva a inak ich kaličiť. Toho svedkom je i kamenný kríž na Suľkove a stopy na ňom po strelách.

Na Okresný úrad v Kysuckom Novom Meste prišli dvaja, a to Mroček a Šolc (alebo Šulc). Mroček bol pridelený na policajno-trestné oddelenie a inkaso peňažných trestov vybavoval obyčajne v krčme. Za dva-tri deci vína alebo inej liehoviny zlikvidoval trestný spis. Keď sa na to prišlo, bol už za horami. Šolc po krátkom zotrvaní v úrade zmizol a v slamníku ním opusteného bytu sa našli desiatky nevybavených spisov. Jeden známy ho potom stre-tol v lokáli v Budapešti ako hudobníka.

Hromadná násada českých úradníkov vyvolávala v obyvateľstve odpor.

Roztrpčene hľadeli na četníkov, financov, železničiarov - nižšie kádre zamestnanectva, ktoré by boli naši slovenskí vojenskí vyslúžilci výborne za-stali. Naši búchali na dvere úradov, podávali žiadosti o rozličné miesta, ale už v prvých mesiacoch oslobodenia dostávali neblahé: nelze vyhověti!

Sociálne postavenie Slovákov v porovnaní s pomermi za Maďarska sa zhoršilo a zhoršovalo. Pracovité ruky našej mladej generácie nemohli sa uplatniť vo svojej domovine a katastrofálne vysťahovalectvo započaté za Maďarska pokračovalo v novom štáte v ešte zvýšenej miere.

Nová československá vláda, v ktorej mali Slováci iba jedného ministra, i to v druhoradom rezorte zdravotníctva, nebrala na vedomie sociálne pomery na Slovensku a napriek všetkému na každom poli uprednostňovala českú časť štátu.

Zo Slovenska mienili vytvoriť čisto agrárnu oblasť a na jeho úkor zveľadiť český priemysel. Prtili na tom sústavne a bezohľadne. Zhubné prsty vlády dotkli sa takmer každého úseku nášho skromného priemyslu. Ak už nemohli niektorý závod zlikvidovať, postarali sa aspoň o to, aby produkciu z rozličných nepodložených dôvodov znížili, a neskoršie pre neproduktívnosť zastavili. Do r.1926 podiel slovenskej výroby železa v štáte padol z 10-12% na 2,7, zamestnanosť v priemysle oproti r.1914 na 63% a samo poľnohospodárstvo obzvlášť pre surovo diskriminačné dopravné tarify výrazne znížilo produkčné plochy. Núdza, nezamestnanosť i hlad dohnali naše robotníctvo na viacerých miestach k demonštráciám, pri ktorých účinkovala aj smrť.

Pohľad späť na začiatky štátu je pre roduverného Slováka pohľadom do studne hanby. Za nemravné okliesnenie našej reprezentácie i za bábkovské Slovensko dostalo smiešny zlomok 41, neskoršie zvýšený o ďalších 14 miest. Niekoľko Čechov manifestovalo príchylnosť k slo-venskej nácii a jej prenosnosť prihlásením sa do klubu slovenských poslancov. Takto sa stali členmi Slovenského klubu Alica Masaryková, Dr. Eduard Beneš, Záruba-Pfeffermann a ďalší. Z celkového počtu poslancov Slovenského klubu bolo iba 10 poslancov katolíkov. Z počtu županských miest tretina.

Hoci bolo na Slovensku 80% katolíkov a 20% evanjelikov, Šrobár na všetky významnejšie miesta dosadzoval tých druhých.

Predsedom Slovenského klubu bol Matúš Dula, predstaviteľ Slovenskej národnej strany a tiež bývalý predseda Slovenskej národnej rady. Nádeje vkladané do jeho osoby sa nesplnili. Sklamal mnohokrát, keď bolo treba bezpodmienečne a nástojčivo bojovať za slovenskú vec. Ťarchu tejto úlohy niesli výsadne zástupcovia Slovenskej ľudovej strany presadzujúci vtelenie Pittsburghskej dohody do pripravovanej ústavy ČSR. Čechmi, pravdaže, odmietané, a otobôž heterogénnym šafránom Slovenského klubu od agrárnikov cez sociálnych demokratov po národných socialistov. Všetci okrem ľudákov vyznávali národnú jednotu československú a náhlili sa ju prejaviť predstihujúc v tom samých Čechov. Slovenský klub ústami staručkého Dulu zohral ušubranú úlohu pôrodníka štátoprávneho poriadku: Niektoré stránky neuspokojujú... Ale v záujme, aby tento ťažký pôrod našej ústavy bol už raz skončený, uzniesol sa, že rečníci, ktorí sa prihlásili, odstúpia od slova a uspokoja sa, že prednesú apel na toto slávne Národné zhromaždenie. Prichýlil v našom dome ďalšie rárohy. Keby sa bol Slovenský klub jednotne domáhal vtelenia Pittsburghskej dohody do ústavy, z českej strany by sme boli zvedaví na spôsob odporu, keďže v prípade odluky cirkvi od štátu české strany pred jednotným vystúpením Slovenského klubu kapitulovali.

Neporovnateľne zneli slová Viktora Dyka, dokumentujúce i sám schválne pokútny spôsob prijímania ústavy (nehovoriac o tom, že nevolenými predsta-viteľmi RNZ): To je škandál. Budete hlasovať o niečom, čo nebudete poznať. ...Nemôžeme bez ohrozenia celého štátneho vývoja viesť súčasne kampaň proti Maďarom, proti Nemcom a proti zosilňujúcemu sa slovenskému nacionalizmu. Mohli by sme potom prehrať na všetkých frontoch. Je preto potrebné, aby sme v zákonoch i v rečiach nesťažovali vývoj Slovenska, lebo so Slovákmi môžeme a musíme sa nájsť...

Darom čírosti opravdivý český nacionalizmus netrpel ani nedostatkom jasnozrivosti a ani to nebol práve on, čo národné vzťahy osudovo zakalil, akokoľvek sa puncu sloveskosti nerozumel. Čiže tu ide o nepreskúmané žriedlo čerstvej vody.

Príkladov kalu zachádzajúceho do národnej zrady možno koľkokoľvek ponaberať z prejavov protivného tábora. Podtónom týchto servilností bolo vyvolávať zdanie, že za ČSR sú len oni a ostatní sú maďaróni a nepriatelia štátu, a takýmto postojom nahonobiť čím väčšiu podporu a privilégiá. Táto obohratá pesnička sa datuje od prvého dňa ČSR. Postrehol ju nejeden nezaťažený a prezieravý Čech - ako Ferdinand Peroutka: Spôsobom takmer dokonalým vylúčili katolíckych reprezentantov z verejnej služby i z pôžitku slávy.

Niekoľko evanjelických rodín obsadilo svojím príbuzenstvom väčšinu vplyvných miest. ...Neľúbosť katolíckych Slovákov proti Čechom nevznikala z príčin prvotných, ale preto, lebo Čechov pokladali za spojencov slovenských evanjelikov v tomto vnútornom zápase.

Vavro Šrobár proti Pittsburghskej dohode sa žehnal Masarykom: Ja som si, prosím, z povolaného miesta (od Masaryka) vyžiadal vysvetlenie o tejto dohode a dostal som tento výklad: ...Pittsburghskú dohodu uzavreli české a slovenské organizácie Spojených štátov... Atď. Zúfalý Rázus nazval Pittsburghskú dohodu životom.

Dr. Milan Hodža sa obháňal pred modlami: ...keď však hovorím o tom, že chceme sa usporiadať na základe samosprávnom, musím zvlášť zdôrazniť, že samospráva nesmie byť takého rázu, žeby dopustila dnes, alebo zajtra, alebo kedykoľvek, rozčlenenie našej republiky na určité čiastky. O teritoriálnej autonómii my nechceme ani počuť. My vôbec nechceme pri uskutočňovaní zásady samosprávnej ako nejakú modlu rešpektovať historické hranice, ktoré boli medzi rozličnými krajinami.

Poslanec a evanjelický farár Devečka razil pre ČSR idylu uniformity a zjednotenia, lebo my nie sme len jeden štát, ale sme jedno telo a jedna duša.

Fundamentálnu politickú konštantu i pripomenul poslanec Dr. Ján Vanovič: Evanjelická cirkev na Slovensku je vlastne jediná inštitúcia,

na ktorú sa môže štát úplne spoľahnúť. V cirkvi evanjelickej niet nejakých rozvratných a podvratných živlov, ktoré by proti štátu brojili Slovenský klub v citovanom zložení vehementne podporil pozbavenie Andreja Hlinku poslaneckého mandátu pre jeho cestu na mierovú konferenciu do Paríža, čo sa i stalo, no ľudová strana po Hlinkovi uprázdnený poslanecký mandát na protest proti jeho uväzneniu neobsadila.

Keď totiž Hlinka pochopil, že sa mu nepodarí zjednotiť všetky politické sily na Slovensku za vtelenie Pittsburskej dohody do ústavy ČSR, pričom Slováci nemajú na mierovej konferencii zástupcu, ktorý by sa zasadzoval za slovenské požiadavky vyplývajúce z jej postulátov, rozhodol sa ku krajnému a v tom správnemu prostriedku odcestovať ta a osobne odovzdať mierovej konferencii Memorandum slovenského národa s fotografickým snímkom Pittsburskej dohody. Zúfalosť svojej misie si uvedomoval.

Legálnou cestou nebol by mohol misiu uskutočniť, vopred vedel, že na to nedostane československý pas. Do Paríža odcestoval cez Poľsko s Dr.Fran-tiškom Jehličkom a Štefanom Mnoheľom. Hlinkovo poslanie bolo sťažené už tým, že ako súkromná osoba nemohol vystupovať oficiálne. K tomu pridal minister zahraničia Beneš intervenciu v Paríži podporenú protestom Slovenského klubu.

Výsledok Hlinkovej misie bol naozaj mizivý. V štýle Dohody bolo nadmerne zalievať vybrané kaktusy - čo povedal Masaryk alebo Beneš, to plati-lo. Smrteľné osoby sa vystavovali namiesto večných hodnôt (Onderčo). Slovenská vec bola päsť na oko aj jej zbožných želaní o jednotnom československom národe v strede Európy.

Hlinku po návrate domov uväznili a s cestou vypadol z verejného života na osem mesiacov. Na škodu jeho misie bolo i to, že Dr. František Jehlička sa už do ČSR nevrátil a v emigrácii robil potom maďarofilskú politiku, čo veľmi poškodzovalo politiku Slovenskej ľudovej strany.

Nuž, žili sme pracujúc a šnupajúc takýto tuhý tabak. Sotva dvadsaťročný som telom-dušou stál za úsilím Slovenskej ľudovej strany a stal som sa jej členom.

V čase Hlinkovho väznenia boli vypísané voľby. Strana šla do volieb bez vodcu. I keď boli vo vedení ľudovej strany vynikajúci jednotlivci, Hlinku nahradiť nemohli. Čo horšie a najhoršie, strana sa neohrabane spojila s českou lidovou stranou a vystupovala vo voľbách pod firmou Československá strana lidová.

Bol to hrozný titul. Názov sám bol červenou šatkou i flórom pre našu vlastnú dušu a silu.

Už som spomínal odlišnosť politickej tradície v českých krajoch a na Slovensku. Straníckosť bola českým javom a aj jej sortiment pochádzal odtiaľ. Jeho import bol šitý na kariéru niktošov bez vojska a títo manekíni zas na tento konfekčný odev. Akže bol sortiment český, nečudo, že šéfovia týchto filiálok boli rad-radom kalení Čechoslováci hlasisticko-luteránskeho pôvodu navzdory rozhašterenosti, ktorú mali hrať. V sociálnej demokracii Dr. Dérer a Dr. Markovič, v Československej národnej socialistickej strane Hrušovský, v Agrárnej strane na Slovensku Dr. Šrobár a Dr. Hodža, všetko puncovaní Čechoslováci a odporcovia samobytného slovenského národa, ktorých hlavnou úlohou bolo potierať Slovenskú ľudovú stranu so všetkou vehemenciou (Šrobár).

Do volieb zasiahli štyri strany - ľudová, národná a roľnícka, sociálno demokratická a národne socialistická. Ľudovú stranu v neprítomnosti Andreja Hlinku viedol Dr.Jozef Buday, farár v Moravskom Lieskovom, kde mnoho rokov v dobrom priateľstve nažíval s evanjelickým farárom a básnikom Martinom Rázusom. Podnietený dobrou lokálnou spoluprácou medzi tamojšími katolíkmi a evanjelikmi obrátil sa na predsedu národnej strany Matúša Dulu s návrhom na spojenie ľudovej a národnej strany na platforme autonómie Slovenska. Návrh nebol prijatý a národná strana sa spojila s roľníckou stranou, ktorej re-prezentantmi boli Šrobár a Hodža. I tu sa ukázalo, že spolupráca medzi katolíkmi a evanjelikmi na poli politickom, ktorá sa za Maďarska v mnohých prípadoch dobre uplatňovala, zamrela vinou evanjelikov, či už pre ich upnutie na monopol sinekúrnych paktov alebo na ideológiu, čo im na ne poskytovala trvalú príležitosť.

Dusno do volieb na Slovensku miešala však najmä sociálna situácia. Nové priemyselné podniky nevznikali, jestvujúce sa buďto rušili alebo výroba v nich sa obmedzovala. Súkenná továreň v Čadci a Rajci bola zrušená, v Podbrezovej bolo 4000, v Bratislave 1400, v Krompachoch 3000, v dielňach vo Zvolene na 900 robotníkov bez práce. V Trnave nepracovalo 500 robotníkov a v Liptove odpočívalo na tisíce murárov. Najväčšia textilka v bývalej monarchii v Ružomberku nepracovala niekoľko mesiacov (hlasista Dr.Anton Štefánek v RNZ).

Sociálnym demokratom to bola voda na ich mlyn. A ich agitácia nevídane stŕhala aj náš národný breh. Sociálne bitý ľud uprednostnil reč zá-kladného pomenovania svojich bied, či už veril alebo nie chátre odkundesov rozličných nácií a rás otriasajúcich prach medzinárodných politických trás západu i východu.

Prevládli stúpenci radikálneho smeru, teda komunisti, ktorí pre sociálnu demokraciu voľby vyhrali väčšmi než jej to bolo milé.

Agrárnici (národná roľnícka strana) to bol šerm s heslom pozemkovej reformy a kanonáda o maďarónstve Hlinku. Povedal by som, že tábor jeho aktivistov nebol o nič lepší tmel ako tí predošlí a odlišoval sa iba lampas-mi: županov, okresných náčelníkov, notárov, úradníckych vyvolencov štátnej správy i rovno erárom platených agentov. Zrodení z plných mocí ministerstva pre správu Slovenska tiahli si obhájiť obrok. Erárne boli aj sudy rumu valiace sa na Šrobárov pokyn - bol bojovníkom proti alkoholizmu - do všetkých obcí po 17 Kčs liter. Kysučania ho nazvali Šrobárovým rumom.

Biľag maďarónstva neobišiel žiadneho z našich najlepších ľudí – ako aj inak, keď podľa Masaryka slovenský národ neexistoval a bol len výmyslom maďarónov; tých v skutočnosti bolo nemálo až husto čím väčšmi to na východ medzi kňazstvom a strednou triedou, pre ktorých maďarčina bola ich vyšší svet a neraz bezmála všetko ich vzdelanie a sebacenenie; slovenčinu neovládali a zaznávali a časom práve takýmto zapadnuvšiu hviezdu uhorskú presvietila hviezda čechoslovácka. Heslom maďarónstva sa páchala i veľká sociologická škoda, keď sa tým zapudzovalo uhorské úradníctvo prirodzene ochotné k lojalite a zemianstvo ako celok sa navždy naturalizovalo v Maďarsku. Nuž, prílev rakúskeho českého úradníctva nám to vyvážil, podobne ako prvotne dezauvovaný austrofilný katolícky čierny pop Šrámek sa legitimoval za pastiera československého stáda tejto konfesie. Inou stránkou bola osoba najmä Jehličku, ktorý sa po parížskej misii s Hlinkom do ČSR nevrátil, lebo by ho bol akiste nasledoval do väzenia, a natrvalo zaujal platformu negácie Československa v prospech Maďarmi propagovanej slovenskej autonómie v Maďarsku; Maďar mu bol bližší ako Čech; Jehlička bol veľmi nadaný Slovák odmenený za štúdium briliantovým prsteňom od cisára, avšak ústupčivosť maďarstvu a svojej organickej kariére na veľké sklamanie Slovákov preukázal už rezignáciou na mandát v Uhorskom sneme ťažko vybojovaný v Pezinku r.1906; iný víťaz týchto volieb Ferdiš Juriga v Stupave bol už ako poslanec v tom istom roku odsúdený na dva roky väzenia. A iný excelentný vzdelanec Dr.Vojtech Tuka, hoci s prevratom stratil miesto riadneho profesora Bratislavskej (neskoršej Komenského) univerzity, zostal niesť osud podozrievaného vydedenca po celý svoj tragický život.

V skutočných politických vzťahoch sa Dr. Budayovi podaril rozumný dohovor s maďarskými stranami, zrozumiteľný na uvedenom pozadí, že ľudová strana nepostaví kandidátku v košickom volebnom kraji väčšinovo maďarskom, kým ony ju postavia len tamže a v Nových Zámkoch. Voči tomu volebné heslo maďarónstva bol obligátny a nasprostastý spoločný prejav národných Judášov a skôr ukážka, čo si možno proti vlasteneckému subjektu dovoliť, než naozaj mu ublížiť. Zvykli si dovoľovať i ubližovať ním pri tvorbe rozličnej nomenklatúry ľubovoľne bez ohľadu na skutočnosť a maďarónsky pôvod ani za mak nezaostal za postrachom pôvodov omnoho neskorších.

Iné bolo predstúpiť s takým niečím naozaj pred ľud. U nás, kde ľud mal ľudácke zmýšľanie v krvi, sotva by som mohol uviesť vážnejšie predvolebné zhromaždenie neľudáckych síl okrem niekoľkých drobných fiásk. Jedno popíšem.

Ako agrárnik zvolal verejné zhromaždenie do sálu Hotela Mýto Dr. Ján Brežný, kysucký rodák a poslanec Revolučného Národného zhromaždenia. Pre prchkú povahu som nehodlal na ňom sa zúčastniť, ale zaujal som post v herni vedľa hrajúc biliard, kam cez dvere prenikal hlas zo sálu. Niekoľko minút bol pokoj a rečník rečnil. Keď sa však dotkol ľudovej strany, nazývajúc ju maďarónskou, zasiahol protestujúci kaplán Jozef Randík. Nastal hluk. Menšia časť žiadala vrátiť slovo rečníkovi, väčšina schvaľovala protest kaplána. Hluk sa vystupňoval, keď český obuvník Turek zakričal: Kaplana vyhodit ok-nem! Tu som už odhodil tágo a vbehnúc do sálu, pochytil som sa s Turkom a zhodil ho dolu schodmi. Zhromaždenie Dr. Jána Brežného sa tým skončilo.

Pravdaže, Brežnému nebolo jedno, že takto pohorel vo vlastnom rodisku. Dostával som odkazy, že budem preložený na Podkarpatskú Rus, ba vôbec pre-pustený zo školských služieb.

Sociálni demokrati uprednostňovali podľa metódy zaužívanej v českých krajoch skôr neverejné zákutia a súkromné domy, kde mali na schôdzi len svojich verných a tých inštruovali pre drobnú i valivú politickú prácu. Tu im prešli hocako ostré heslá.

Pre ľudovú stranu agitovalo na dedinách hlavne katolícke kňazstvo, niektorí učitelia a starí osvedčení korteši, ostrieľaní v bojoch za ľudovú stranu ešte z čias maďarskej poroby. My mladí sme usilovne vyvesovali plagáty, roznášali letáky aj do poslednej obce a agitovali medzi mládežou.

Československá strana ľudová - darmo by bola aj stokrát pravda, že slovenskí poslanci v spoločnom klube so zástupcami českej lidovej strany sa nezmenili a stáli ako vždy na platforme slovenských práv, s touto firmou sa nevynárali len predtuchy, ale aj neklamné spodné vody nevešťace pre toto spojenectvo nič dobré. Sám mám z neho takýto zážitok: Požiadal som ľudáckeho predáka v našom okrese pána farára Andreja Cvinčeka v Krásne nad Kysucou o odporúčajúci list pre Dr. Mičuru, aby mi pomohol dostať sa na školu v Kys. N. Meste. Dr.Mičura mal vplyv a jeho intervencie boli v mnohých prípadoch úspešné. Od p. farára Cvinčeka som odporúčajúci list dostal v nezalepenej obálke. V liste bolo medzi iným i toto: ...Horniš je síce ľudák, ale prívrženec v strane náš. Nad tým som veľmi zosmutnel. Z ominóznej vety bolo čierne na bielom, že ide o rozkol, že firma, aká sa javí, taká aj znútra je, a na mne záleží, či tomu prikývnem. List som nepoužil.

Boj je boj. Bol urputný, zákerný a úzkostný. Klamstvá agrárnikov podporované horou peňazí zo štátnych fondov, rum i sviečky a petrolej dopravované do obcí ako ešte vždy povojnová vzácnosť. Proti ľudovej strane zasahovala neraz tá istá štátna moc pod zámienkami pre bezvýznamný alebo údajne protizákonný výrok. Tu dochádzalo bežne k zrážkam aj bitkám. Najhorlivejšími rozbíjačmi našich zhromaždení boli českí exponovaní financi, četníci a úradníci a nimi otrávení a podplatení agenti. Kým hocaký utečenec z Maďarska po potlačení Republiky rád bol tolerovaný a využívali sa jeho skúsenosti získané v Sovietskom zväze a v čase trvania komunistického režimu v Maďarsku, pre nás bol strašiakom nemožný výmysel o maďarónstve. Mädlili sme si ruky, ak sme mali všenárodnú postavu - ako napr. evanjelika Dr. Jána Mudroňa v Martine, syna veľkého národovca Dr. Pavla Mudroňa. A Pittsburská Dohoda? Pre nás kľúčová pravda, život, pre Masaryka zdrap papiera, sa i nám stávala v rukách vetchou zbraňou. Dr. Jozef Buday, hoci právom rešpektovaný, bol viac vyjednávačom a taktikom ako politickým tribúnom. Samozrejme, že vláda žalárovala Hlinku počas volieb zámerne. No neviem, či by i on vdýchol iný zmysel tomuto dejstvu ako ten, že to bol spodný bod a kontrakázus nášho osudu. Bojovník, keby sa mohol zastaviť, precítil by to aj sám.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Biskup Ján Vojtaššák a Svätá stolica

Emília Hrabovec

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

Prepustenie kardinála Berana z internácie a jeho vycestovanie do Ríma vo februári 1965 ako výsledok vatikánsko-československých rokovaní motivovalo biskupa Vojtaššáka, ktorý aj po pätnásťročnom väznení, internácii a izolácii od svojej diecézy neprestal mať na srdci starosť o dobro svojich kňazov a veriacich a veľmi sa obával, že neusporiadané pomery v biskupstve a absencia riadneho vedenia budú mať na nich dlhodobo nedobrý vplyv, aby sa pokúsil ovplyvniť hľadanie riešenia pre svoju diecézu. Pod vplyvom zmien v Pražskej arcidiecéze Vojtaššák dúfal, že vatikánsko-československé rokovania prinesú menovanie apoštolských administrátorov aj do iných diecéz. Preto už niekoľko dní po Beranovom odchode do Ríma, 25. februára 1965, sa staručký biskup obrátil listom na vatikánsky Štátny sekretariát s prosbou, aby Svätá stolica žiadala od pražskej vlády aj vymenovanie apoštolského administrátora na Spiš. Vojtaššák si uvedomoval, že na Slovensko a do Spišskej diecézy mu už režim nepovolí návrat, preto bol ochotný priniesť bolestnú obeť a aj oficiálne rezignovať na správu svojej milovanej diecézy, pokiaľ by sa menovaním riadneho apoštolského administrátora konečne odstránila škandalózna situácia a ukončilo medzičasom pätnásťročné spravovanie biskupstva kapitulným vikárom Ondrejom Schefferom, zvoleným na masívny nátlak štátu, a teda z hľadiska kánonického práva neprávoplatne, a vytvorili podmienky na opätovné upevnenie jednoty a disciplíny kléru.

Podľa rôznych indícií mal biskup Vojtaššák na mysli aj konkrétnych ľudí, ktorým by bola mala Svätá stolica v oných zložitých časoch zveriť starosť o Spišskú diecézu. Ponajprv svojho svätiaceho biskupa Štefana Barnáša, ktorého vysvätil v novembri 1949 bez štátneho súhlasu, zrejme ako potenciálneho ordinaria substituta, a po jeho smrti v internácii v kňazskom domove v Pezinku Viktora Trstenského, „slovenského Solženicyna“, nebojácneho zástancu práv Cirkvi a národa, ktorý mal odvahu odporovať režimu aj za cenu veľkého osobného rizika a utrpenia, svojho biskupa v Senohraboch často navštevoval, vymieňal si s ním listy a v rámci možností sa pokúšal sprostredkúvať spišskému kléru inštrukcie, povzbudenia a posledný pastiersky list biskupa, násilne držaného ďaleko od svojho stáda.Prístupné pramene zatiaľ neprezrádzajú, či a aké konkrétne kroky Svätá stolica na Vojtaššákov podnet podnikla. Zo zachovanej biskupovej korešpondencie je známe iba to, že príslušné vatikánske dikastériá biskupov podnet dostali a študovali. Predmetom rokovaní s Prahou sa však nestal. Praha nemala záujem niečo meniť na situácii na Spiši, kde úradoval v jej očiach spoľahlivý kapitulný vikár Ondrej Scheffer. V rozsiahlom memorande, ktoré prostredníctvom československého veľvyslanectva v Ríme v júni 1965 zaslala do Vatikánu, sa iba všeobecne konštatovalo, že československá strana je ochotná riešiť otázku obsadenia vakantných diecéz, ale požaduje, aby boli plne rešpektované štátne cirkevné zákony. Je ochotná súhlasiť s návštevou vatikánskeho ablegáta, ktorý bude in loco konať patričné kánonické šetrenia predchádzajúce výberu kandidátov na biskupské úrady, jeho misia však musí zostať prísne tajná a nesmie ho sprevádzať nikto z radov „politickej“ cirkevnej emigrácie. Mená vytipovaných kandidátov musí Vatikán československej strane vopred poskytnúť na preverenie. Štátny súhlas im bude udelený iba vtedy, keď budú spĺňať podmienky predpísané zákonom, teda, inými slovami, preukážu patričné „občianske postoje“. Ako si tieto postoje Praha predstavovala, vyplynulo z jej požiadavky, aby Svätá stolica pri výbere zohľadnila všetkých kapitulných vikárov a kňazov, ktorí sa v minulých rokoch angažovali v prospech štátu, teda v Mierovom hnutí katolíckeho duchovenstva.

Prepustenie kardinála Berana a jeho odchod do Ríma vo februári 1965 motivoval aj slovenských kňazov v exile, aby sa usilovali opäť upriamiť pozornosť Svätej stolice i svetovej verejnosti na Vojtaššákovu kauzu. Sám Pavol VI. ubezpečil biskupa Hnilicu, ktorého 25. marca 1965 prijal na súkromnej audiencii, že „urobí všetko pre to, aby vyslobodil aj ostatných“. Skupina slovenských kňazov a katolíckych laikov z okolia Združenia slovenských katolíkov v USA sa vtedy pokúsila senzibilizovať cirkevnú aj svetskú verejnú mienku v prospech ťažko skúšaného, ale vo svete temer zabudnutého biskupa a dosiahnuť podobné riešenie ako v Beranovom prípade aj pre Vojtaššáka. K hlavným iniciátorom akcie patril katolícky laik, bývalý politik katolíckeho krídla Demokratickej strany Jozef Staško, od roku 1947 väznený, ktorý pred príchodom do emigrácie v USA v roku 1961 udržiaval úzke kontakty s Viktorom Trstenským, a katolícki kňazi básnik a vydavateľ Mikuláš Šprinc, ktorý prišiel do USA v roku 1946, a farár v slovenskej farnosti sv. Cyrila a Metoda v Lakewood, Ohio, mons. František J. Duboš (Dubosh), narodený už v Amerike, ale silného slovenského zmýšľania. Akciu podporoval aj biskup Andrej G. Grutka. Prvým krokom mala byť podpisová akcia v prospech biskupa, ku ktorej malo byť vyzvaných asi sto najpoprednejších slovenských kňazských a laických intelektuálov po celom svete. Následne malo byť Svätej stolici adresované dôverné memorandum, ktoré by zdôraznilo veľké zásluhy a morálnu autoritu biskupa Vojtaššáka v zápase s komunizmom a vyslovilo prosbu, aby Svätá stolica v rokovaniach s Prahou žiadala jeho prepustenie a vysťahovanie do Ríma, kde by ho prijal Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. V prípade, že by Praha odmietla dať povolenie k Vojtaššákovmu oslobodeniu, mala nasledovať mobilizácia verejnej mienky: Svätá stolica mala byť požiadaná o verejnú alokúciu v prospech biskupa, ktorú by predniesol sám pápež Pavol VI. alebo kardinál štátny sekretár, kardinál Tisserant či niekto iný z vplyvných kuriálnych kardinálov. Organizácii Spojených národov, Červenému krížu, Medzinárodnej únii právnikov, humanitárnym inštitúciám a komisiám pre ľudské práva v rôznych krajinách sveta malo byť podané osobitné memorandum, podpísané reprezentatívnymi slovenskými osobnosťami v zahraničí, ktoré by sa pre Vojtaššáka dožadovalo slobodného pobytu na Slovensku a revízie nespravodlivého súdneho procesu a bolo by sprevádzané sériou článkov vo svetovej tlači.

Dochované historické pramene zatiaľ iba naznačujú, prečo sa takáto široko koncipovaná iniciatíva nakoniec neuskutočnila. Je pravdepodobné, že od nej odrádzali slovenskí kňazi v Ríme a osobitne Štefan Náhalka, dobrý znalec rímskych pomerov, ktorý sa s iniciátormi petície, predstaviteľmi Združenia slovenských katolíkov (Šprinc, Staško, Duboš a Teodor Kojiš, OSB, opát Opátstva sv. Andreja/Svorada v Clevelande) a biskupom Andrejom Grutkom v tejto veci osobne stretol počas konvencie Združenia v New Yorku v polovici mája 1965. Slovenskí kňazi v Ríme sa obávali, že takáto iniciatíva bude na pražskej strane úplne neschodná a v konečnom dôsledku kontraproduktívna, pretože môže ešte zhoršiť aj tak ťažkú situáciu internovaného biskupa a sťažiť rokovaciu pozíciu Svätej stolice.

V slovenskom rímskom prostredí vtedy všeobecne vládla obava, že exponovanie sa Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v otázkach, ktoré Praha mohla označiť za politické, by komunistickému režimu mohlo poskytnúť zámienku, aby od Svätej stolice žiadal, aby Ústav umlčala. Príznačné bolo, že keď sa v tom istom čase v slovensko-americkom prostredí zrodila myšlienka žiadať povýšenie Ústavu na pápežský, slovenskí kňazi v Ríme od toho odrádzali s odôvodnením, že pápežský ústav by priamo podliehal pod príslušné kuriálne dikastérium – Kongregáciu pre biskupov, takže by pražský režim mohol účinnejšie naliehať, aby Svätá stolica proti nemu zasiahla, kým teraz podliehal iba pod diecéznu autoritu suburbikárneho biskupstva Porto e Santa Rufina, ktorej vedenie malo v tomto ohľade oveľa väčšiu slobodu konania, na ktorú sa mohla aj Svätá stolica odvolať.

Faktom je však aj to, že biskup Vojtaššák zakrátko po zrode iniciatívy – 4. augusta toho istého roka – zomrel, takže akékoľvek kroky v jeho prospech sa stali bezpredmetnými. O niekoľko týždňov neskôr došlo napokon na dlhé mesiace aj k prerušeniu vatikánsko-československých rokovaní.

Hoci k široko koncipovanej akcii vo Vojtaššákovej kauze nakoniec nedošlo, slovenskí kňazi v Ríme na úplnom sklonku Vojtaššákovho života predsa ešte stihli vyjsť s jednou iniciatívou: 28. júna 1965 zaslal biskup Hnilica pápežovi Pavlovi VI. úctivú žiadosť, kultivovane sformulovanú Štefanom Náhalkom, v ktorej hlavu Cirkvi prosil, aby si pri príležitosti 64. výročia kňazskej vysviacky biskupa Vojtaššáka, ktoré uplynie 1. júla, nejakým spôsobom spomenul na tohto mučeníka, ktorý spomedzi všetkých biskupov v Československu musel znášať najväčšie príkoria, nikdy sa však nesklonil ani pred najväčším tlakom prenasledovateľov Cirkvi, uchoval si pevnosť, odvahu a neohrozenú vernosť Cirkvi a v slovenskom národe, ktorý ho považuje za symbol nezlomného odporu proti komunistickému ateizmu, sa teší hlbokej úcte. Kardinál štátny sekretár Amleto Cicognani Vojtaššákovi v deň výročia naozaj poslal telegram, v ktorom mu tlmočil osobitné požehnanie pápeža Pavla VI. pri tejto príležitosti, za ktoré sa Vojtaššák vzápätí poďakoval. To boli posledné riadky, ktoré za tohto života hlave Katolíckej cirkvi adresoval.

Štúdia bola pôvodne s poznámkovým aparátom publikovaná v zborníku Ján Vojtaššák. Biskup v dejinách 20. storočia, zost. Róbert Letz a Peter Jurčaga, Bratislava 2018, s. 211-291.

Súdny proces s účastníkmi „tretej,“ „neúspešnej“ Zemanovej výpravy

Pred 70. rokmi, v dňoch 20. – 22. februára 1952, sa v justičnom paláci v Bratislave konal súd, v ktorom boli odsúdení účastníci „neúspešnej,“ „tretej“ výpravy do zahraničia, pod vedením dnes už blahoslaveného Titusa Zemana z 8. – 9. apríla 1951. Odsúdení na vysoké tresty boli 5 diecézni kňazi, 6 kňazi saleziáni, 6 saleziánski bohoslovci a 3 civilné osoby.

Saleziánom boli už 15. marca 1950 poštátnené štyri ústavy a boli do nich dosadení štátni zmocnenci. Po barbarskej noci z 13. na 14. apríla, keď ich sústredili najprv v Šaštíne a potom v Podolínci, keď videli, čo ich čaká a čo čaká Slovensko po nástupe komunistickej totality, v snahe zachrániť kňazské povolania, don Titus Zeman, Ernest Macák a František Reves začali organizovať prechody pre mladých saleziánov cez vtedy už stráženú štátnu hranicu do Rakúska. V rokoch 1949 - 1989 tajne opustilo Slovensko vyše 70 saleziánov, čo bola štvrtina všetkých saleziánov na Slovensku. Po ukončení štúdií a kňazských vysviackach úspešne pôsobili po Európe, Amerike, Ázií a Austrálií. Už tesne pred Vianocami v roku 1949 nasmeroval don Macák na prevádzača Veľkého Jožo - Jozefa Macka z Borského Mikuláša, aby previedol do zahraničia dvoch študentov teológie vo Sv. kríži, Jozefa Hrdého a Jána Hala. V druhej polovici januára priviedol k prevádzačovi Jozefa Prívozníka a Elemíra Mikuša, o mesiac išiel Štefan Fabera. Titus Zeman, ktorý bol vtedy kaplánom v Šenkviciach, v spolupráci s Františkom Revesom, ktorý bol farárom v Brodskom, čím sa vyhli internácií, začali v spolupráci s don Ernestom Macákom pripravovať väčšiu výpravu saleziánov cez Moravu. Navštívili mladých saleziánov a ponúkli im odchod do zahraničia, aby mohli ukončiť štúdiá a stať sa kňazmi, saleziánmi. V prvej výprave 31. augusta 1950 boli Rudolf Blatnický, Bohumil Havlíček, Jozef Heriban, Stanislav Kmotorka, Ján Martinec a Medard Štepanovský. Týchto sprevádzal don Titus Zeman cez Rakúsko až do Talianska. V auguste sa samostatný útek do zahraničia podaril Jozefovi Strečanskému. Druhá výprava pod vedením Titusa Zemana prekročila hranice v noci z 22. na 23. októbra 1950. Boli v nej František Kubala, Cyril Marek, Ľudovít Suchán Tibor Strnisko, Andrej Šándor /Gorazd Zvonický/ Rafael Černý, Jozef Ochaba, Andrej Paulíny, Cyril Búran, Jn Eiben, Jozef Hercg, Pavol Tuna a Jozef Torok. Vo výprave bol aj Daniel Faltin študent od minoritov a dvaja civili. Sprevádzali ich Veľký Jožo, Malý Jožo /Jozef Bízek/ a Anča, priateľka Veľkého Jožo. Po tejto úspešnej výprave Veľkého Jožo zadržala rakúska polícia a Don Titus sa v marci 1951 vrátil na Slovensko s utečencom Ferom Totkom a začal organizovať tretiu výpravu. Tvorilo ju asi dvadsať ľudí. Kňazi Anton Botek, Viliam Mitošinka, František Minárových, Justín Beňuška, Štefan Koštiaľ a Emil Šafár, saleziáni don Andrej Dermek, Pavol Pobiecky, Leonard Tikl, Jozef Paulík, Jozef Bazala, Ján Brichta, Anton Hlinka, Anton Kyslý, Augustín Lovíšek, Alojz Pestún, Klement Poláček, Anton Semeš a Anton Srholec aj Jozef Baťo. Don Titusovi pomáhal Fero Totka. Od tejto cesty odhovárali Titusa ešte v Rakúsku don Fábera, aj Reves mu radil aby aspoň počkal, lebo veľa pršiavalo, topili sa snehy a rieka bola rozvodnená, správy Vodohospodárskeho ústavu namerali na rieke Morave v Moravskom Jáne vyše 4 m vody, kým inokedy to bolo okolo pol druha metra. 8. apríla 1951 sa vydali od Hercegových v Šaštíne, kde sa zhromaždili. Rozbahneným terénom za dažďa kráčali k Morave a dávali pozor, aby ich nezbadala pohraničná stráž. Osobitne starší členovia výpravy boli z dlhej chôdze unavení a vysilení, mladí pomáhali starším. Keď sa priblížili k rieke Morave, bolo chladno, Fero Totka sa vydal na prieskum a zistil že je rozvodnená a nezostáva nič iné ako sa vrátiť, s čím niektorí nesúhlasili, niektorí mladí chceli pokračovať v ceste, celú skupinu ovládla panika. Boli asi 2 hodiny v noci 9. apríla. Výprava sa rozdelila do skupiniek a každý išiel na vlastnú päsť od hraníc, niektorí prišli unavení do Malých Levár, kde sa možno naivne obrátili o pomoc na fare a u miestnych ľudí, ale tí ich udali na stanici SNB a polícia to nahlásila Pohraničnej stráži. Viliam Mitošinka po neúspechu na fare v Malých Levároch hľadal pomoc na fare vo Veľkých Levároch, čo do súdneho procesu vtiahlo aj tamojšieho kaplána Ladislava Buriana, ktorý mu požičal svoj občiansky preukaz. Z pôvodných 22 členov výpravy ich pochytali 15. Koštiala, Beňušku, Minarovych, Tikla, Bazalu, Brichtu a Srholca v Malých Levároch, Mitošinku vo Veľkých Levároch na stanici. Postupne privádzali ďalších Totku, Šafára, Zemana, Dermeka, Pobjeckého. Antona Kyselého zaistili až 13. augusta doma, v dôsledku vyšetrovaní, keď išiel do kostola. Z pohraničného pásma sa podarilo uniknúť Poláčkovi, Pestúnovi Hlinkovi, Baťovi a Botekovi. Ostatných pochytali pohraničníci, polícia a armáda, ktorí boli po vyhlásení poplachu do akcie zapojení, niektorých v pohraničí a iných vo vlakoch. Sústredili ich na bratislavskom hrade a tu začalo vyšetrovanie.

Prichytení účastníci výpravy boli potom uväznení v Leopoldove vypočúvaní za ťažkých okolností, kde ich mučili, bili, trápili hladom, nedostatkom spánku a inými fyzickými i psychickými prostriedkami, ktoré vtedy vo väzbe boli bežné. Na súd boli prevezení do Justičného paláca v Bratislave, ten im vymeral vysoké tresty za velezradu. Predsedom senátu bol Pavol Korluby. Titus Zeman bol prezentovaný ako vodca skupiny. Titus Zeman a Ferdinand Totka boli odsúdení za velezradu aj vyzvedačstvo, súhrn vymeraných trestov v tomto procese bol 289 rokov. Don Titusovi hrozil trest smrti, nakoniec dostal 25 rokov odňatia slobody, František Buzek 18 rokov, Ferdinand Totka, 22 rokov, Justín Beňuška, kňaz 12 rokov, Viliam Mitošinka, kňaz 20 rokov, Emil Šafár kňaz 14 rokov, Leonard Tikl, salezián, kňaz 15 rokov, Anton Semeš, salezián klerik, 14 rokov, Štefan Santner salezián, kňaz, 15 rokov, Jozef Paulík, salezián, kňaz 14 rokov, Andrej Dermek, salezián, kňaz, 14 rokov, Ján Brichta, salezián, klerik, 15 rokov, Anton Srholec, salezián, klerik 12 rokov, František Minárových, kňaz 14 rokov, Jozef Bazala, salezián, klerik, 12 rokov, Pavol Pobjecký, salezián, kňaz, 13 rokov, Ladislav Burian, kňaz, 2 roky, Margita Luptáková 12 rokov, Augustín Hercog 14 rokov. Anton Kyselý, salezián, klerik, 12 rokov. Tiež bol vynesený trest prepadnutia celého majetku a strata čestných občianskych práv Ladislavovi Burianovi na 3 roky a ostatným na 10 rokov.

Po tomto súde nasledovali ďalšie súdne procesy s osobami, ktoré boli v styku s Titusom Zemanom Podľa rozsudku Štátneho súdu zo 17. októbra 1952 súd odsúdil saleziána Viliama Vagača na 18 rokov odňatia slobody, prepadnutie celého majetku v prospech štátu a stratu čestných občianskych práv na 10 rokov. Spolu s ním boli odsúdení salezián Ján Chrenko na 14 rokov a konfiškáciu majetku, synovec Viliama Vagača sudca z povolania Dr. Karol Vagač na 8 rokov, Anton Michalík, salezián, kňaz na 6 rokov väzenia, vedúci sporiteľne a pokladnice v Šaštíne Rafael Peltzner na 5 rokov väzenia, rehoľná sestra Katarína Bartalová na 2 roky väzenia a Filip Spišiak úradník na 4 roky väzenia. 5. júla 1956 boli na krajskom súde v Bratislave boli súdení saleziáni Jozef Bokor (4 roky), Ľudovít Žilka, Ján Mikes (1,5 roka), Ján Beňo (3 roky), František Valábek (6 rokov) a Alojz Masný (1,5 roka). Po odvolaní im boli tresty zmiernené alebo zrušené, no ďalší súd ich potvrdil a tak Bokor, Valábek a Beňo si tresty vo väznení vykonali. Alfonz Paulen, farár v Šenkviciach, u ktorého Titus Zeman slúžil ako kaplán, bol 19. septembra 1951 uväznený a v súdnom procese 2. júna 1952 odsúdený za velezradu na 11 rokov väzenia, prepadnutie majetku a stratu občianskych práv. Zomrel vo väzení 10. apríla 1954 a pred smrťou požiadal spoluväzňa Titusa Zemana o vstup do saleziánskej rehole.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

Kováč Juraj: Procesy so slovenskými saleziánmi v 50. rokoch, Pamäť národa 1/2012
Macák Ernest: Naša Sedembolestná Matka, Don Bosco 2004
Macák Ernest: Prenasledovaní pre Krista, Don Bosco 2008
Macák Ernest: Utečenci pre Krista, Don Bosco 2006
Macák Ernest: Zápisky spoza mreží, Don Bosco 1996
Májek Stanislav: Úteky do slobodného sveta a búranskí prevádzači. Búranské zvesti 1/2018
Mitošinka Viliam: Pamäti kňaza, Lúč, Bratislava 1992
Ovečková Elena: Väznili ich za vieru, Hlásnik spravodaj MÚ Šaštín – Stráže 2/2006
Radošinský Titus Michal: Quo vadis, Titus? Michal Vaško - Vydavateľstvo, Prešov 2017
Tóth Imrich zost.: Živého ma nedostanete! Spomienky Františka Revesa, Michal Vaško - Vydavateľstvo, Prešov 2018
Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska, Lúč, Bratislava 2000
Zločiny komunizmu na Slovensku 1948:1989 I. Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov 2001
www.saleziani.sk
www.tituszeman.sk

ĽUDOVÍT KOŠÍK

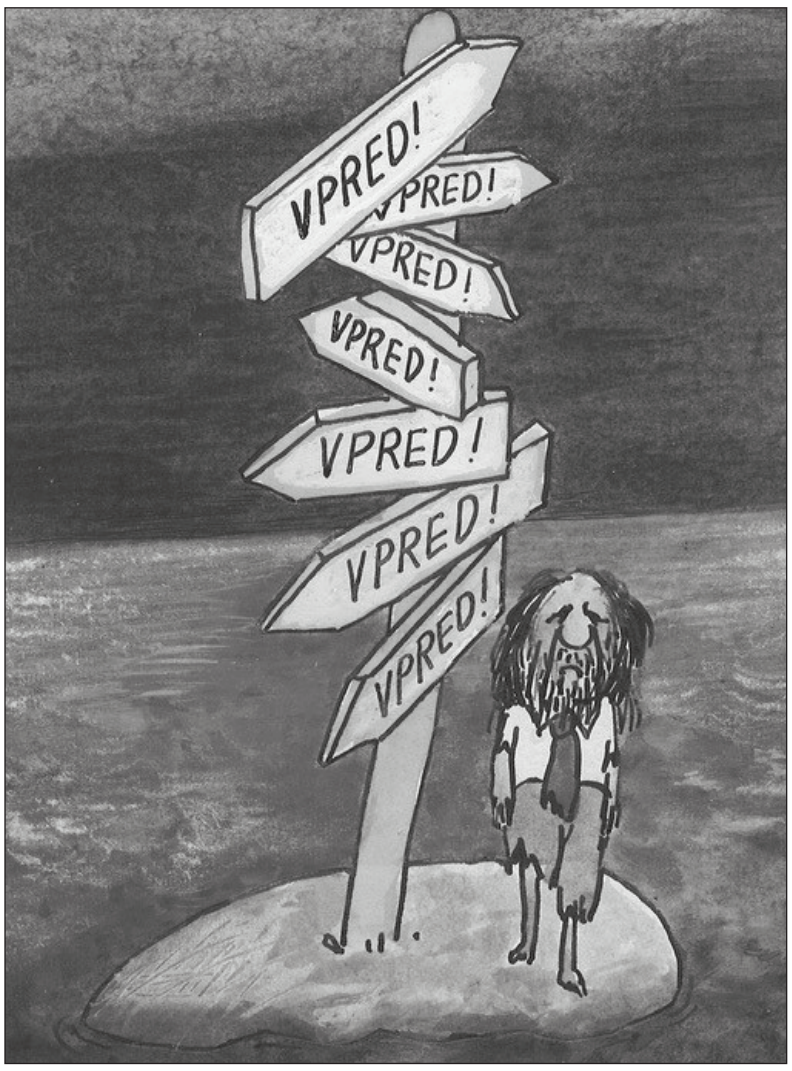

Zo skicára Andreja Mišanka

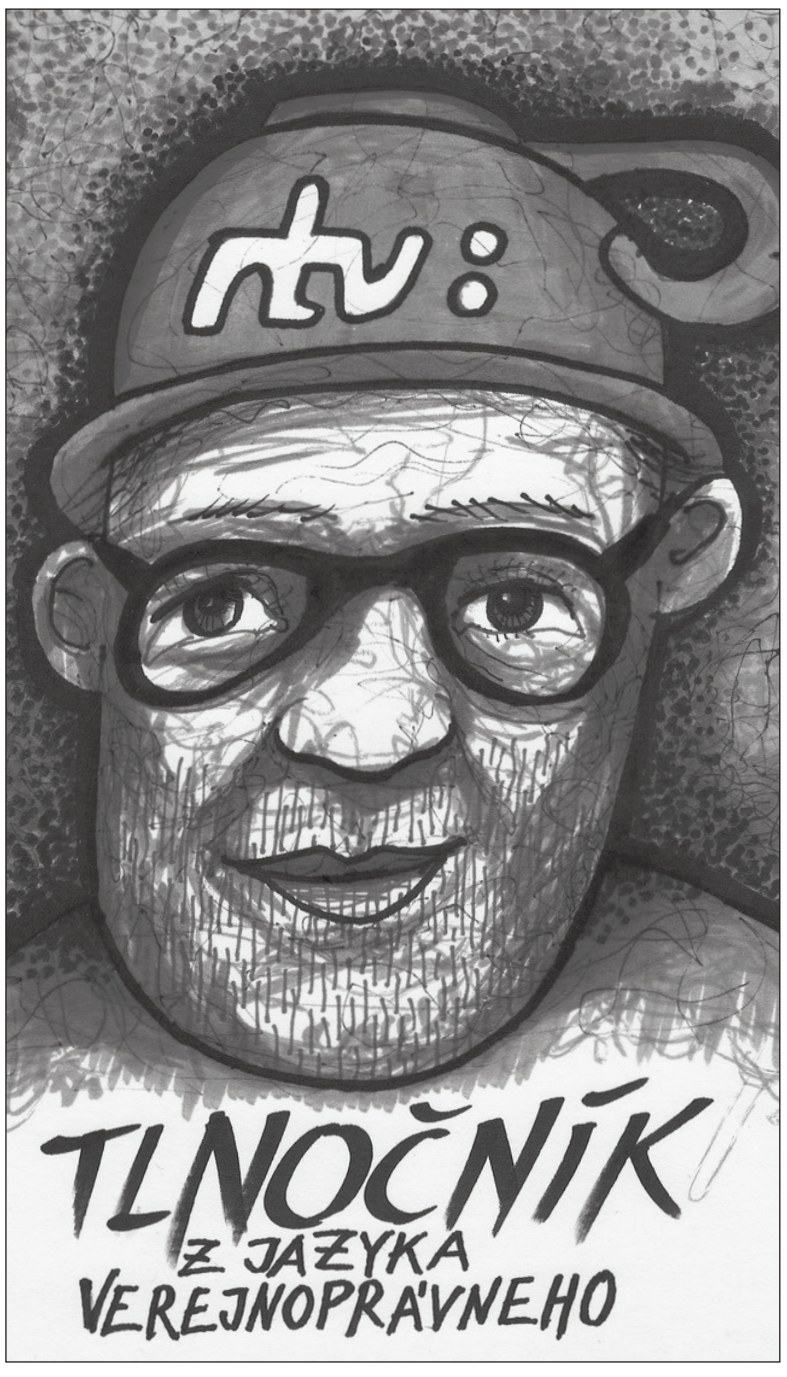

Nalomená trstina slovensko – maďarských vzťahov

Rozšírenie článku Nalomená trstina slovensko – maďarských vzťahov z predchádzajúcich čísel Kultúry

CIRKEV V SLUŽBÁCH MAĎARIZÁCIE

Slovenská národná skupina na obsadenom území sa skladá z vysokého percenta zo sedliackeho obyvateľstva, z veľkej časti sú to katolíci. Pre kultúrny a národný život sedliakov má neobyčajný význam kňazstvo, ktoré je radcom i vodcom v plnom zmysle slova u takéhoto obyvateľstva. Z tohto dôvodu, prirodzene, i menšinová politika maďarská a jej dirigenti venujú veľkú pozornosť otázke slovenského kléru. Dve sídelné biskupské mestá: Košice a Rožňava a značná časť trnavskej administratúry pripadli Maďarsku. V Rožňave je biskupom Michal Bubnič, v Košiciach bol najprv Jozef Čársky, ktorý už za Česko-Slovenskej republiky bol známy svojou spravodlivosťou vo veciach národnostných a ktorý bol po pripojení územia v pravom zmysle slova vyštvaný z Košíc.

INTRIGY A VYŠTVANIE BISKUPA J. ČÁRSKEHO Z KOŠÍC

V mesiaci októbri (1938), keď sa čakalo na rozhodnutie arbitrov vo Viedni, v Košických kostoloch po pobožnostiach ostentatívne začali spievať maďarskú štátnu hymnu. Inoverci, kalvíni a Židia schádzali sa ku koncu pobožností, aby si zademonštrovali. Keď to Slováci videli, v kostole u premonštrátov, začali - ako zaznela maďarská štátna hymna - spievať slovenskú hymnu. Nastala z toho v kostole ruvačka, do ktorej zasiahla i polícia. Aby sa podobné prípady neopakovali, požiadal biskup košického farára, preláta Barnabáša Tosta, aby vzhľadom na zamedzenie výtržností v kostole, vyzval veriacich, aby sa spievania hymny zdržiavali. Toto bolo však takým tónom vyhlásené, ako by biskup zakazoval Maďarom spievanie hymny z príčin národno-šovinistických. To vyvolalo u Maďarov, štvaných rádiom z Maďarska, nenávisť proti biskupovi.

Po viedenskom rozsudku sa nálada ešte viac rozpálila. Hoci v meste ešte boli čsl. úrady a vojsko, biskup, aby predišiel inzultom dal na rezidenciu maďarskú vlajku. Medzitým vyjednával prelát-farár Tost z poverenia národnej rady maďarskej v Košiciach s vládnymi činiteľmi v Pešti o programe príchodu vlády a regenta Horthyho do Košíc, ktorý bol stanovený na 11. novembra 1938. Prelát-farár Tost, vrátiac sa z Budapešti dňa 9. novembra vyhladal biskupa-apoštolského administrátora Jozefa Čárskeho a omámil mu, že si vláda neželá, aby bol biskup pri uvítaní regenta na slávnosti prítomný, na ktorú príde i kardinál.Vládu s regentom on (Tost) bude vo dverách chrámu vítať. Prelát-farár Tost biskupa požiadal, aby šiel do Tatier, alebo aby zostal doma ako chorý. Biskup povedal, že nemajúc nijakej zvláštnej úpravy od Apošt. nunciatúry, neodíde, že zostane v Košiciach a že chce na každý prípad pri vchode Dómu-katedrály ako ordinárius, hlavu štátu a kardinála vítať. Súčasne Tosta vyzval, aby on, ako predseda maďarskej národnej rady, u tejto požiadal, aby biskup mohol byť na uvítaní prítomný.

Sotva odišiel prelát-farár Tost, prišiel ku biskupovi špirituál seminára košického Melchior Zelený a pýtal sa biskupa: »Je pravda, že neráčite chcieť ísť na privítanie p. regenta? Práve teraz som sa stretol s p. prelátom a on hovoril, že je to vaše rozhodnutie. „Nie je možné“, odpovedal biskup, „veď teraz som mu dokazoval, že na uvítaní chcem byť na každý prípad prítomný.“ Biskup hneď napísal maďarskej národnej rade prípis, že chce regenta pri bráne katedrály vítať, aby mal doklad, že vedel svoju povinnosť, keď prichádzal zákonitý predstaviteľ novej štátnej moci a keď prichádzal kardinál do dómu.

O nejakú hodinu prišiel k biskupovi prelát-farár Tost s grófom Jánom Esterházym, predsedom národnej rady maďarskej na Slovensku, a oznámili biskupovi, že program bude urobený tak, aby biskup vítal regenta na námestí Sv. koruny, kde bolo civilné uvítanie, a že v bráne katedrály bude vítať regenta prelát Tost s kapitulou. Nechcejúc svoju situáciu sťažovať, biskup na to pristal. Dňa 11. novembra v ranných hodinách prišla vláda a kardinál Justinián Serény, knieža arcibiskup ostrihomský, do Košíc. Čas príchodu nebol biskupovi oznámený. P. kardinál nepríšiel do biskupskej rezidencie, ale išiel na faru. Z biskupov, ktorí prišli do Košíc, jediný Štefan Zadravec, voj. biskup maďarský, prišiel na vizitu k biskupovi Čárskemu. Po svojom príchode do farskej budovy poslal p. kardinál preláta-farára Tosta k biskupovi, že si želá p. kardinál s ním hovoriť. Biskup išiel na faru k p. kardinálovi, ktorý hovoril, že preto nešiel do rezidencie, pretože bol tak informovaný, že biskup utiekol (megszökött). Vyslovil nad tým poľutovanie, že bol zle informovaný.

Dňa 11. novembra predpoludním prišiel regent Horthy. Na námestí, kde bola civilná privítacia slávnosť, biskup regenta vítal po maďarsky a po slovensky. Vo dverách chrámu čakal regenta prelát Tost v infule a pluviáli s kardinálom Serédym. Vo dverách ho pozdravil prelát Tost. Ordinárius nemal v dóme vyznačené svoje miesto, ako hosť bol v sanktuáriu svojej katedrály. Nad týmto negligovaním ordinárius sa i lepšie cítiaci Maďari pohoršili. Po prehliadke vojska bol spoločný obed. Ordinárius biskup dostal pozvanie až keď všetci sedeli za stolom o 14. hod. 30 min. - údajne na zakročenie p. kardinála.

No dňa 18. novembra v prítomnosti kat. kňazov bolo verejné zhromaždenie, na ktorom v chóre kričali košickí maďarskí študenti: „Chceme maďar. biskupa!“ Tak išli i pred rezidenciu. V decembri 1938 vtrhli do Slov. kat. domu maďarskí mládenci, tam dolámali náradie a potrhali obraz biskupa J. Čárskeho. Vinníkov doteraz nevypátrali. Jednu noc na balkón biskupskej rezidencie hodili špinavé gate. Vojenská správa prostredníctvom biskupského sekretára - pravdaže, len ústne, aby nebolo dokumentov - doliehala na biskupa, aby za tri dni, potom za týždeň, odstránil štyroch farárov Slovákov: J. Balogha z Košickej Novej Vsi, Jozefa Pavlíka z Barce, V. Chovanca z Kavečian, Michala Dulu z Čane a kaplána Macáka z Mindsentu. Keďže okr. slúžny farára Michala Dulu z územia obce Čane vykázal, aby do 24 hodín opustil územie obce, a kaplána Jura Macáka denne inkvirovali žandári a tým ich psychicky ničili, biskup ich preložil. Správu o tom podal biskup p. kardinálovi Serédymu a prosil o zakročenie u vlády. J. Balogh, farár v Košickej Novej Vsi, v dôsledku stáleho molestovania ťažko ochorel, bol prenesený na Slovensko, kde i umrel.

V čisto slovenských obciach v cirk. školách katolíckych zavádzali bez opýtania sa ordináriusa maďarské vyučovanie a do kostolov maďarský spev... Keď prevzala moc civilná správa, úrady nadviazali s biskupom zdvorilostné styky. Prišli na vizitu, čo biskup opätoval a pozvali biskupa na rozličné slávnosti vlastenecké, na ktorých sa biskup zúčastnil.

Ale pomaďarčovanie slovenských cirkevných škôl v slovenských obciach pokračovalo ďalej, taktiež v kostoloch čisto slovenských maďarský spev. V Košiciach odstránili najfrekventovanejšiu omšu pre slo-venskú inteligenciu so slovenským spevom.

Keď zmizli kalichy z Košického dómu, od ktorých mal kľúče farár-prelát Tost a kost. kurátor, maďarské noviny krádežou upodozrievali slovenských kňazov, proti čomu biskup najenergickejšie protestoval. Ba dokonca samého biskupa upodozrievali, ako by o krádeži vedel aj u favorizoval. U kancelára biskupského úradu Jána Onderúva bol detektív a proboval v stoloch kľúče. Noviny uverejňovali články, v ktorých lživo tvrdili, že biskup ukracoval Maďarov. Biskup bol nútený dávať do novín opravy. Kultúrne položenie Slovákov v Maďarsku sa stávalo zo dňa na deň neznesiteľnejšie, takže biskupovi pohľad na útlak svojho ľudu podkopával zdravie, a preto prechod na Slovensko pokladal ako vyslobodenie z duševného jarmna.

Na jeho miesto prišiel biskup Madarász (pôvodne Masarovič), nielen s pomaďarčeným menom, ale aj s takým duchom a zmýšľaním. Pochádza zo slovenských rodičov z Trnavy, dnes horúčkovite maďarizuje košické okolie. Slovenské porekadlo: „Poturčenec horší od Turka“ platí tu v plnom zmysle slova. Fikciou nového košického biskupa je, že biskup Čársky vraj Košice a ich okolie násilne poslovenčil (zdá sa, že Jeho Excelencia zabudla sa pozrieť do predvojnových úradných maďarských štatistík), preto je vraj jeho poslaním odčiniť a napraviť túto krivdu. Zabudnúť na dvadsať rokov a začať tam, kde Maďari roku 1918 prestali.

Táto rekonštrukcia starých pomerov je v plnom prúde, ba ide až tak ďaleko, že sa nariaďuje maďarské čítanie evanjelia, kázne a maďarský spev pri bohoslužbách i v tých najírečitejších slovenských dedinách, kde skoro nik nevie po maďarsky. Keď je v starých záznamoch zaznačené, že v tej alebo onej dedine v predvojnových rokoch (v rokoch najväčšej maďarizácie) boli maďarské bohoslužby a za Česko-Slovenskej republiky zanikli, zavedú ich tam teraz znova, bez ohľadu na to, či tam bývajú Slováci. Dôsledok je potom ten, že ľudia z národného vzdoru nechodia do kostola, kde sa káže a spieva po maďarsky, čím samozrejme trpí i život náboženský a mravy ľudí. Takí kňazi, ktorí zaslepení národným fanatizmom, by chceli zmaďarizovať im zverené obce, sú nenávidení tamojšími uvedomelými Slovákmi, čo má veľký vplyv i na vytváranie vzťahu ľudu k cirkvi. Nadriadené cirkevné inštancie zatvárajú však obe oči nad počinom takýchto kňazov alebo mníšok. Počin týchto kňazov a mníšok prieči sa jednému zo základných charakterov cirkevnej organizácie: katolicite.

V Maďarsku však slúžia niektorí kňazi predovšetkým nacionálnym ašpiráciám vládnuceho národa a až potom záujmom cirkvi. Misionári v cudzích svetadieloch majú úspechy len preto, že hovoria k domorodcom ich materinskou rečou. Tak by to malo byť aj v slovenských farnostiach v Maďarsku. Mnohým Slovákom nedostáva sa však dnes na obsadenom území ani to, čo majú divé černošské kmene v zapadlej Afrike, totiž hlásanie evanjelia v materinskej reči. Podľa posledného schematizmu ostrihomského arcibiskupstva, ku ktorému patrí celý novozámsko-vrábeľský kraj, len v štyroch (!) farnostiach je rečou cirkvi iba slovenčina. V ostatných slovenských farnostiach je v slovenských obciach hlavne maďarčina.

Kam až siaha nacionálna zaslepenosť, dokazuje to, že mladému slovenskému kňazovi Dr. Jozefovi Ambrušovi, ktorý vedie slovenské odbočky Združenia katolíckej mládeže pri maďarskej organizácii KALOT (Katolikus Agrárifjusági Legényegyletek Országos Titkársága), zakázal v košickom okolí biskup Madarász zakladať slovenské Združenie katolíckej mládeže s »odôvodnením«, že by to mohlo vyvolať národnostné nepokoje.(!) Katolícky biskup zakáže katolíckemu kňazovi zakladať katolícke spolky, ktoré sú pridružené k maďarskej organizácii jedine z dôvodov národnostných ...

O niečo lepšie sú pomery v rožňavskej diecéze, kde v osobe J. E. biskupa Michala Bubniča má slovenský katolicizmus vysokého ochrancu. Pravda, proti mentalite celej administratívy sú márne najlepšie snahy jednotlivcov. Tí slovenskí kňazi, ktorí neboli maďarskými štátnymi občanmi, alebo občianstvo ktorých bolo pochybné, bez vyšetrenia boli donútení hneď opustiť po pripojení územia Maďarsko a vysťahovať sa na Slovensko. Celé kraje stratili takto svojich národných vodcov a na ich miesta prišli väčšinou maďarskí kňazi. Ľud i keď si žiadal zákonitou cestou nápravu, obyčajne je to bezvýsledné a má to pre odvážlivcov nepríjemné následky zo strany žandárov i ostatných reprezentantov štátnej administratívy.

PODVOD NA SLOVENSKÝCH VERIACICH V ŽDANI

Občania zo Ždane (Košické biskupstvo) sa 29. 3. 1939 písomne obrátili na Biskupský úrad v Košiciach so žiadosťou o nápravu nasledovným listom:

„Podpísaní občania obce Ždaňa úctive sa obraciame na Vašu Excelenciu s tou úctivou prosbou, aby Ste v nižeuvedenej záležitosti nás vypočuli a urobili spravodlivú nápravu: Po príchode dp. Michala Ruszku do Čane (pozn.: neďaleká obec) niekoľkí občania obce Ždaňa napísali na jeden hárok po maďarsky, že chcú mať v kostole len maďarské bohoslužby, (spev i kázeň) a tento hárok potom dávali v obci podpisovať ostatným. Tým, ktorí nerozumejú po maďarsky, povedali, že je tam napísané, že žiadajú, aby mládež nemusela chodiť do Čane na cvičenie (Levente), ale aby bola cvičená doma v Ždani. Tiež hovorili, že žiadajú od dp. farára, aby v kostole sa odbavovali bohoslužby, a to jedna po slovensky a jedna po maďarsky. Mnohí im to podpísali (asi 100), v tej nádeji, že poslúžia jednak rnládeži a tiež zaistia si aspoň každú druhú slovenskú svätú omšu. V skutočnosti v tejto listine bolo, že podpísaní žiadajú od dp. farára, aby v Ždani boly len maďarské bohoslužby (kázeň, spev a modlitby). Takto podpísanú listinu odniesli k dp. farárovi do Čane. Keď sme sa však dozvedeli, že ako nás podviedli, boli sme u p. farára protestovať, a žiadali sme ho, aby on sám vzal celú vec do rúk a previedol súpis. Dp. farár skutočne dňa 25.3.1939 vyhlásil z kazateľmice v Ždani, že nakoľko sú tu aj takí, ktorí nevedia po maďarsky, najmä mládež, že chce zaviesť aspoň na prechodný čas slovenské bohoslužby, pošle kostolníka Štefana Kunca do každého domu, aby sa podpisom osvedčili, či skutočne chcú slovenské bohoslužby. Štefan Kunc miesto seba poslal svoju dcéru Helenu a Máriu Juhászovú dňa 26.3.1939 popoludní. Čo sa im stalo potom je pravdivo a verne uvedené v pripojenej zápisnici.“

Výpis zo zápisnice: „...Ďalej Helena Kuncová udáva, že spolu s Máriou Juhásovou dňa 26. 3. 1939 odpoludnia išli z domu do domu a zbierali podpisy na hárok. Keď prišli do domu Andreja Gergeľa, roľníka v Ždani, prišiel za nimi žandár, vzal hárok zo stola (keď Gergeľ podpisoval) a menované zaviedol na žandársku stanicu. Na žandárskej stanici hárok roztrhali a začali im žandári nadávať a hrešiť týmto spôsobom: „Azt a háromoltári szentségüke!“, „Azt a kutyaistenüket és a szüzmáriáját a kurva csehek“ a dodali ešte „Hát szlovák mise kell?“ (Preklad: Tej vašej trojoltárnej sviatosti! Vášho psieho boha a panny Márie vy k...y češi. Teda slovenskú omšu vám treba?) Boli tam prítomní Andrej Gergeľ i Pavol Mizák,

starosta. Helena Kuncová a Mária Juhásová i Andrej Gergeľ sa proti ich výrokom ohradzovali a protestovali. Vzhľadom na to, že táto akcia bola nariadená dp. Michalom Ruszkom, žandári nemali žiadneho práva v tomto zakročovať, najmä tým väčšmi, že tu šlo o napravenie nepresností, ktoré boli zapríčinené pri minulom spisovaní, keď mnohých občanov podviedli tým, že im zatajili pravý obsah súpisového hárku, na ktorý sa podpisovali. (Pozn. red.: Náprava, pravda, dosiaľ nebola urobená.)“

„My niže podpísaní vyjadrujeme vôľu väčšiny katolíkov (na listine bolo už 117 podpisov a nebola v tom ani polovica obce) vzdor tomu, že nie sme mnohí podpísaní, máme totiž oprávnenú obavu, že by pri podpisovaní tejto žiadosti v Ždani žandári nám robili opäť tie isté prekážky ako minule. Z uvedeného postupu žandárov nastalo v Ždani veľké pobúrenie a rozhorčenie a to tým viac, že žandári zasiahli do práv duchovnej správy takým brutálnym spôsobom, chcejúc tak zabrániť prejaviť našu slobodnú vôľu pri určení si vlastných bohoslužieb. Mládež našej obce je krajne roztrpčená a obávame sa vážnych incidentov, najmä preto, lebo nie je ochotná trpieť taký hrubý teror a hrozí, že ostentatívne opustí kostol, keď začnú spievať alebo bude kázeň po maďarsky.

Osvietený pán biskup! Našou svätou povinnosťou a snahou je, nažívať ako s občanmi inej národnosti, tak aj s vrchnosťou v pokoji a láske. Avšak my si žiadame aspoň to, aby sme mohli v chráme božom vo svojom materinskom jazyku Jeho chváliť a Jemu sa modliť. Toto je skutočne tak málo, že nás bolí srdce, keď si pomyslíme, že všetko nám sľuboval a o čom všetkom nás, Slovákov, uisťoval J. V. pán Horthy dňa 11.11.1938 v Košiciach. My, podpísaní v zastúpení väčšiny obce Ždaňa, prosíme Vás osvietený pán biskup, aby ste v tejto veci urobil nápravu a to čím skôr, lebo sa obávame toho najhoršieho. Chceme a snažíme sa predísť všetkým možným nepokojom a nepríjemnostiam...“

Internovanie farára Jozefa Pavlíka v Barci.

Preklad z maďarského originálu: „Na Jozefa Pavlíka, narodeného roku 1899 v Lubotíne, rím. kat. duchovného, obyvateľa v Barci, nariaďujeme ... policajný dozor, s povinnosťou zdržiavať sa v Barci. Následkom toho menovaný podľa § 13 nar. č. 4352/1920 B. M.

1. Bez môjho zvláštneho povolenia nemôže opustiť územie obce Barca. 2. Je povinný v Barci denne medzi 9.-11. hod. dopoludnia hlásiť sa na obecnom úrade sídliacom v notárskom úrade. 3. Svoj byt nemôže opustiť medzi 20. hod. večernou a 5.hod. rannou, verejné miesta nemôže navštevovať. 4. Telegramy podávať nemôže, nemôže používať telefón, jeho poštové zásielky len s mojím povolením môžu byť prijaté, na jeho adresu prichádzajúce poštové zásielky môžu byť doručované len s mojím povolením. 5. Stýkať sa môže okrem osôb, s ktorými to vyžaduje jeho povolanie, len s osobami žijúcimi v jeho domácnosti! Ak by horeuvedené nariadenie nedodržal alebo porušil, na základe § 27 menovaného nariadenia môže byť potrestaný 6 mesačným zatvorením a peňažitou pokutou do 2000 pengô. Tak isto má byť potrestaný i ten, ktorý sa zúčastní na porušení tohto nariadenia alebo nepravdivými údajmi zavádza úrad.

Odôvodnenie.

Zistil som, že menovaný svojou činnosťou napriek môjmu upozorneniu znova ohrozoval verejný poriadok a pokoj v obci Barca. Preto som musel v snahe zabrániť ohrozovaniu verejného pokoja a mieru jeho osobnú slobodu na základe opatrení, uvedených v tomto rozhodnutí, obmedziť. ...“

Odvolanie farára Pavlíka voči internácii.

„Veľactenému hlavnému slúžnemu Košického okresu. Podpísaný Jozef Pavlík, rím.-kat. duchovný farár v Barci, odvolávam sa proti rozhodnutiu, vynesenému pod č. 3543/1939 zo dňa 8. augusta 1939, ktorým som bol postavený pod policajný dozor a s úctou prosím, aby ste ráčili toto moje odvolanie postúpiť spolu s mojimi spismi Županskému úradu abaujskoturňanskej župy, ktorého úctive žiadam... Mojou kňazskou povinnosťou je, aby som poskytol svojim chorým veriacim v čase potreby sviatosť posledného pomazania, aby som svojich veriacich v nočnom čase kedykoľvek vyspovedal, prípadne dal im i možnosť prijímať. Je ďalej neopodstatneným použitie § 2 nariadenia 4352/1920 B.M. resp. § 4 nariadenia 3000/1922 B. M., pretože som nevykonával žiadnu takú činnosť, ktorá by mohla ohrozovať v Barci verejný poriadok a pokoj.

V odôvodnení rozhodnutia nie je ani spomenutá tá skutková podstata, na základe ktorej Veľkomožný pán hlavný slúžny došiel k záveru, že sú dané skutočnosti k uvaleniu policajného dozoru. Nakoľko tieto dôvody neboli mi oznámené, bol som zbavený i tej možnosti, aby som prípadne dokazoval bezpodstatnosť tejto skutočnosti. Je všeobecným právnym pravidlom, že v odôvodnení každého administratívneho rozhodnutia je povinný úrad stránke oznámiť tú skutočnosť, ktorá slúžila za základ uznesenia. S úctou Jozef Pavlík.“

VYHNANIE FARÁRA
MICHALA DULU Z ČANE.

„Po obsadení mojej farnosti Maďarmi i nadalej pôsobil som v duchu slovenskom a národnom, tak v školách ako i v kostole. To bolo tŕňom v oku Maďarom a tamojším kalvínom. Z mojich veriacich bol to starosta Michal Timkó a jeho syn ml. Michal Timkó, ktorí sa stali najväčšími nepriateľmi Slovákov a každú správu niesli maďarským žandárom. Vyvrcholilo to dňa 13. febr. 1939. Večer o 17. hod. ml. Michal Timkó doniesol od notárskeho úradu výzvu, aby som sa hneď dostavil na úrad. Ihneď som sa na notariáte ukázal. Bol tam celý synedrium. Prítomní boli: Kászonyi, zástupca hl. slúžneho, Danko Ladislav, jeho zapisovateľ. Jeden stotník z okresného vojenského veliteľstva. Notár v Čani Róbert Langsch, dvaja notárski pomocníci, starosta a jeho syn (Timkó) a dvaja žandári s puškami.

Po mojom príchode ma p. slúžny posadil vedľa žandárov a oznámil mi, že sú podané proti mne ťažké žaloby. A započal sa výsluch. Je na vás sťažnosť, že nechcete náboženstvo vyučovať po maďarsky a že keď sa vás jedno dieťa pýtalo, či budete vyučovať náboženstvo po maďarsky, odpovedali ste, že hovno. Odpovedal som. Nakoľko deti nevedia po maďarsky a nedostal som žiadnu úpravu od najd. bisk. úradu, musím vyučovať po slovensky. Na to poznamenal tam prítomný stotník, či by som nemohol tak vyučovať, ako ich učili Česi, že keď niečomu nerozumejú, aby im to vysvetlil pokojne len po maďarsky. Ja som povedal, že nie som učiteľom reči, ale náboženstva a musím tak rozprávať, aby ma deti porozumeli. A čo sa týka toho vulgárneho výrazu, ráčte vypočuť aj iné deti, lebo aj ostatné by to boli počuli, keby som to bol povedal. P. Käszonyi so zlosťou povedal:

„Nejde o to, či vypočuť, či nevypočuť deti, len povedzte, či sa k tomu priznávate alebo popierate.“ Popieram, znela moja odpoveď. Ďalej ste udaný, že posielate posolstvá na Slovensko po mladíkovi Maďarovi (tak sa menuje ten mladík, dobrý Slovák z Čani), ktorý utiekol na Slovensko a v deň úteku ste sa s ním na stanici v Čani rozprávali, lebo vás videli žandári. Vedeli ste, že utečie, a ste to neoznámili. Popieral som, lebo som sa s ním na stanici nerozprával, ani ma žandári nemohli vidieť...

... Ste udaný, že v škole deťom ste strhali maďarské národné stužky (kokardy). Odpovedal som, že ňestrhol som nikomu, len v Ždani istému chlapcovi som povedal, aby si stužku dal dole, lebo už národné slávnosti pominuli, a keď budú zasa národné slávnosti, môže si ju znova pripnúť. Čítal som v novinách, že zástavy a národné stužky treba stiahnuť, aby to nezovšednelo.

Najväčším zradcom sa mi ukázal ml. Michal Timkó, syn starostu. Vydával sa za dobrého Slováka a ľudáka, a preto som mu dôveroval. Bol na hranici pri Hidasnémety vojakom a hovoril mi, že Maďari ho volali, aby prešiel k ním, ale on vraj povedal, že k Maďarom nechce, lebo vo vojsku je lepšie u nás, než v Maďarsku. Raz prišiel ku mne a spytoval sa, že aká je politická situácia. Ja mu plne dôverujúc, povedal som, že skôr pôjdeme na Miškovec, než Maďari na Slovensko. A ten necharakterný ma išiel hneď udať žandárom. Pri výsluchu som povedal, že nepamätám sa na to, či som to povedal. On však udrel päsťou na stôl a prízvukoval, že áno, bol som na Silvestra u pána farára a ja že som mu povedal, že skôr prídu Slováci do Miškovca, než Maďari do Bardejova. Vyčítal mi, že nechcem dovoliť maďarský spev v kostole. A niekedy nemohli by ste prehovoriť v kostole i po maďarsky? Pýtal sa pán stotník. Skočil mu do reči starosta Timkó a povedal, že po maďarsky kázať netreba, lebo by tomu nerozumeli, ale len spievať po maďarsky. Tomu, že nespievajú po maďarsky je len p. farár na vine, lebo keby oni chceli, tak by sa muselo spievať po maďarsky, hovoril starosta. Nato p. Kászonyi povedal: Rozhodnutie nevynesieme, ale berte na vedomie, že v Čani nezostanete. A radím vám, aby ste nepolitizovali, lebo sa to kňazovi nesvedčí a ani sa nevyplatí. Odpovedal som: „Ráčte to povedať napríklad o p. farárovi košickom Tostovi, že sa nevyplatí politizovať, je dôkazom p. farár Tost, ktorý za jeho politickú činnosť bol zvolený za „Felsőházi tag“.(člen hornej snemovne) Ja mám tiež ambície a možno i ja sa dostanem za Slovákov do parlamentu. Dosiaľ som nepolitizoval, lebo robil mi prekážky tunajší p. notár, ktorý bol velkým Čechoslovákom a agrárnikom, ale odteraz budem organizovať Hlinkovu ľudovú stranu, ktorá podľa môjho vedomia má byť v Maďarsku povolená.“

Nato sa rozzúril p. Kászonyi ... vzal zákonník a citoval, že pre nebezpečnú protištátnu činnosť budem hneď vykázaný z Čane a zo Ždane. Zatiaľ nesmiem opustiť obec, len keď to zahlásim starostovi. Každý pondelok sa mám hlásiť u starostu, nesmiem telegram poslať, telefonovať, listy moje majú byť cenzurované a vyzval tam prítomných žandárov, aby sledovali každý môj krok, a za najmenšiu protištátnu činnosť aby ma zavreli. Inak, že ma dá internovať... Onedlho vysťahoval som sa na Slovensko.“ Michal Dula, t. č. farár v Gaboltove.

MARTÝRIUM
FARÁRA JOZEFA BALOGA
V KOŠICKEJ NOVEJ VSI

Vo februári 1939 previezli neb. Jozefa Baloga z košickej nemocnice do prešovskej. Bol mojím dôverným priateľom a 10 rokov sme spolupracovali v Košickom okrese na poli cirkevnom a národne-slovenskom.

Nebohý mal v Košiciach otca a sestru, preto neodchádzal pred príchodom Maďarov. Z prešovskej nemocnice mi ťažko chorý odkázal, aby som ho navštívil. Vtedy mi o svojom utrpení po príchode maďarského vojska do Košickej Novej Vsi povedal toto:

„V deň príchodu maďarského vojska do Košickej Novej Vsi dedina bola ozdobená maďarskými zástavami. Večer bola slávnostná večera v rím-kat. škole, ktorú horlivo pripravovali renegáti-učitelia, hlavne učiteľ Kuca a iní. Na tú večeru zavolali i mňa. Šiel som na tú večeru s úmyslom, že získam priazeň veliteľa dôstojníkov maďarského vojska, istého majora. Počas večere veliteľa a dôstojníkov maďarského vojska pozdravil učiteľ Kuca renegátsky. Dôstojníkov som pozdravil i ja, ako miestny farár. Povedal som, že maďarská vláda dá Slovákom v ich novej vlasti všetko, čo prisľúbil v Košiciach p. Horthy. Môj pozdrav v záujme Slovákov sa nepáčil prítomným, lebo ani štrngnúť si nechceli so mnou. P. major vo svojej odpovedi ma ubezpečoval, že »rôvid idôn beliil a tisztelendô úr sztilôvárosában is Iengeni fog a magyar zászló - o krátky čas aj v rodnom meste dôstojného pána zaveje maďarská zästava«, vo Vranove. Čoskoro som odišiel bez rozlúčky, ale spoločnosť zostala jesť a piť. Už v noci po hostine vyspevovali mi pod oblokmi maďarské piesne. Potom pravidelne každý večer celá tlupa nahuckaných vojakov chodila po dedine a strašným revom spievala maďarské piesne a okolo deviatej došla pod faru, spievali hnusné piesne, kričali, že »az a tót pap még mindig itt van - ten kňaz Slovák ešte je vždy tu« a podobne. Už druhý deň po príchode maďarského vojska do dediny prišli na faru madarskí žandári vyšetriť vec, lebo som podľa ich žaloby 5. a či 6. novembra slúžil smútočnú sv. omšu a dal som aj zvoniť, čím som vraj dal najavo nie radosť nad novými pomermi, ale žiaľ. Oznamovateľa nepotrebujem vedieť, ale mám povedať, či bola čierna sv. omša a či som dal zvoniť alebo nie. Žandárom som povedal, že čiernu svätú omšu som ešte v septembri sľuboval odslúžiť istej rodine, ktorá žiadala u mňa čiemu sv. omšu za zomrelých svojej rodiny. A je zvykom vo fare, že na výročný deň smrti po sv. omši sa zvoní. A že pravdu hovorím, ukazoval som žandárovi svoju úradnú knihu prijatých peňazí na sväté omše.

Po tejto žandárskej návšteve večer už nielen spev a revanie bolo okolo fary, ale už aj strieľanie. Znova ma vyšetrovali žandári, že som medzi študentmi a mládežou hovoril proti maďarskému štátu. Zbytočne som dokazoval, že s nikým nehovorím, lebo som chorý a z domu nevychádzam. Dni a noci sa míňali, ale som nespal a nejedol. Cítil som, že moje nervy to nevydržia. Jeden večer, 20. novembra 1938, bol znova vresk okolo fary. Vetral som izbu. Šiel som zavrieť oblok a v tom zahvižďí mi okolo hlavy gulka z revolvera. Oblok som ešte zavrel, ale vtom ma sily úplne opustili a spadol som. Z bezvedomia som sa prebral až nad ránom. Služobné dievča pripravilo ma do nemocnice, kde lekári zistili, že môj zdravotný stav je vel'mi ťažký. V nemocnici nebolo lekárov a ani sestričiek ošetrovateliek, lebo nový madarský personál nebol ešte na mieste. Preto som si žiadal, aby ma sestra previezla do prešovskej nemocnice. Tak som sa dostal sem. A tu mi je dobre, lebo som doma medzi svojimi. Ty, priateľu, si dobre urobil, že si včas odišiel, a zachránil si si zdravie a život. Nemyslel som, že maďarská správa je tak bezohľadná a krutá. Zničila ma. Ale vďaka Bohu, že aspoň toľko sme si obránili z našej drahej slovenskej zeme, že mám kde pokojne skonať. Chcem ležať vo svojom rodisku.“

O niekofko dní dokonal. Nebohý vdp. Balogh bol človek šľachetnej povahy, preto ani neprezradil veľkosť svojho utrpenia, ktoré mu pripravili Maďari ako statočnému slov. kňazovi. Báli sa ho, lebo i ako kňaz i ako Slovák bol vysokovážený na okolí.

Slov. Raslavice 14. 1. 1940. Michal Adam, dekan-farár

Ľudovít Gunčaga

Zdroj: Prof. J. M. Kirschbaum: Krvácajúca hranica (vydané 1940)

KULTÚRA
Dvojtýždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava
Telefón: 0911 286 452
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o..
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Šéfredaktor: *Teodor Križka* – Cena jedného čísla je 1.90 € (ročne 39,90 €) – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel –Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickej adrese: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418091 alebo 02/54640949 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciame. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: teodor.krizka@gmail.com

Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk –
ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

DARINA VERGESOVÁ

Obraz prvej SR a Dr. Jozefa Tisu

v Nemecku po roku 1989

Do roku 1989 Slovensko a Slováci pre svet neexistovali. Najskôr boli v tieni Maďarov, po roku 1918 zasa Čechov. V pomenovaní Československo bolo Slovensko ponímané iba ako gramatická koncovka celkového názvu, ako dlhšia forma za Česko. Slovensko bolo neznámou reáliou, bez dejín, bez mena. Vo svete bolo všetko české. Aj Tatry, Dubček, Golonka, ba aj Slováci žijúci v zahraničí, ktorých na príslušných úradoch viedli ako Čechov. Len čo však začali silnieť snahy Slovákov po suverenite, začal ich svet vnímať. Nie podľa očakávania neutrálne, triezvo, ale s výhradami a nepochopením. Nemec, Francúz, Talian či Angličan síce často ani nevedel, kde má to dosiaľ neznáme Slovensko na mape hľadať, ale už vedel niečo o fašizme na Slovensku z médií. To boli zväčša jeho prvé informácie o Slovákoch. Nastalo neľútostné bičovanie Slovenskej republiky 1939 – 1945 a zatracovanie Jozefa Tisu. Vychádzali rôzne články, publikácie a úvahy o „fašistickej Slovenskej republike 1939 – 1945“ z milosti Hitlerovej, ktoré sa s obľubou dávali do súvislosti so snahami Slovákov o samobytnosť po páde komunizmu. Autori týchto článkov čerpali informácie neraz zo Slovenska. Nikdy predtým sa v Nemecku nerobili prednášky o Slovensku, a zrazu ich bolo dosť. Ich podstatou však bolo predstaviť Slovákov ako pohrobkov fašizmu. Na túto špinavú robotu sa neraz podujali aj tzv. Slováci.

Po páde komunizmu zavládla na Slovensku na nejaký čas sloboda tlače a slova. Na pultoch sa objavila národne orientovaná tlač (Hlas Slovenska, Slovenské ozveny, Nový Slovák, Slovák a národná jednota, Slovenská pravda, Slovák expres, atď.) a mohla sa začať aj diskusia o Slovenskej republike 1939 – 1945 a jej prezidentovi Dr. Jozefovi Tisovi. Boli prípustné aj názory, ktoré dnes nezodpovedajú tzv. politickej korektnosti. Vtedy boli médiá na Slovensku ešte v slovenských rukách. Dnes ich majú tí, ktorí nielenže nemajú záujem o odbornú diskusiu, ale broja proti nej. Nevyhovuje im. Došlo to až tak ďaleko, že historici sa boja čo i len v náznakoch odbočiť od presne nalinkovanej histórie prvej Slovenskej republiky. A ak predsa dajaký „tvrdohlavec“ odbočí, stratí prácu a všetky „demokratické“ média verklíkujú o ňom ako o dajakom pre ľudstvo nebezpečnom indivíduu. Roky minulého režimu v tom jeho ostrejšom období sú už opäť tu, aj keď nám ich predostierajú ako výdobytok demokracie, ľudských práv, slobody slova a tlače a pod. A znova počúvame o Slovenskej republike 1939 – 1945, že bola takzvaná, fašistická, klerikálna, bábková, vzniknutá z milosti Hitlera, najnovšie aj vojnová. Slovenská republika 1939 – 1945 pritom vznikla legitímnou a demokratickou cestou, teda nebola ani republikou vojnovou alebo fašistickou, bola Slovenskou republikou, o ktorú sa usilovali Slováci už dávno pred Protektorátom Böhmen und Mähren. Slovenská republika bola vyhlásená Slovenským snemom 14. marca 1939 a z vtedajších 50 štátov ju postupne medzinárodnoprávne uznalo 30 štátov.[1] Tiso nebol na žiadnej listine vojnových zločincov, nerozpútal žiadnu vojnu. Jeho hriechom bolo, že bol symbolom prvej štátnej samostatnosti Slovákov a protikomunistického odboja. O jeho smrti bolo rozhodnuté v Prahe.[2] Tiso uvažoval aj o tom, že sa funkcie prezidenta vzdá. Neurobil to, aj kvôli Židom. Navštívili ho totiž židovskí rabíni a prosili ho, aby neabdikoval.[3] Vedeli veľmi dobre, že na jeho miesto by mohol prísť Vojtech Tuka, a to by znamenalo koniec židovskému obyvateľstvu. Židovský kódex Tiso nepodpísal, iniciovali ho Vojtech Tuka a Šaňo Mach. Podľa ústavy Tiso nemal právo zasahovať do výkonnej moci, ale ako prezident si vyhradil právo udeľovať výnimky z účinnosti tohto zákona. A keď prišli správy o vyvražďovaní Židov v táboroch, kde odišli oficiálne na práce, boli transporty aj so súhlasom Šaňa Macha zastavené.[4]

Treba pripomenúť, že ani Česko-Slovensko, čoskoro ústavou transformované na Československo, neexistovalo od čias Adama a Evy. Vzniklo za pomoci USA a Francúzska až v roku 1918! A Tiso nebol žiadnou bábkou. Počas návštevy u Hitlera a Ribbentropa v Berlíne 13. marca 1939 odmietol vyhlásiť samostatnosť Slovenska, vzoprel sa vtedajšiemu vládcovi v Európe, vyžiadal si telefonické spojenie s Prahou cez česko-slovenské veľvyslanectvo v Berlíne, aby zaistil legálne zvolanie Slovenského snemu a vrátil sa späť do Bratislavy. Slovenskému snemu ako vrcholnému orgánu dal rozhodnúť o osude národa. Mal odvahu vyhlásiť Hitlerovi, reagujúc na jeho požiadavky, „na toto sa ja nechytám, takúto prácu ja konať nebudem!“ A vstal, aby opustil miestnosť. Až po prísľube Hitlera, že bude garantovať hranice si opäť sadol a pokračoval v rokovaní s Hitlerom.[5]

Slovákom sa vyčíta, že ich republika vznikla počas vlády Hitlera. Hitler sa ale nestal rozhodujúcim činiteľom v Európe rozhodnutím Tisu, ale rozhodnutím Británie a Francúzska. Len vyhlásením samostatnosti a za pomoci nemeckých garancií sa Slovensko vyhlo rozdeleniu medzi susedov, ktorí už čakali, že si ho podelia. Pre Slovensko nebolo inej alternatívy. Počas Tisovej vlády nebol vynesený ani jeden rozsudok smrti a Tiso nefiguruje na žiadnej listine vojnových zločincov. Ako predstaviteľ malého štátu musel lavírovať, aby uhájil jeho samostatnosť. Otvorene sa vzoprieť Hitlerovi by bolo znamenalo pre Slovensko katastrofu.

Po tomto úvode sa vrátim k podstate článku, ako uvádza aj jeho titul, ako nemecké médiá informovali o prvej Slovenskej republike a jej prezidentovi Dr. Jozefovi Tisovi v dobe, keď sa Slováci po páde komunizmu usilovali o svoju v poradí druhú zvrchovanosť. Na ilustráciu uvediem aj pár článkov spred roka 1989.

V konzervatívnom evanjelickom týždenníku Christ und Welt[6], apríl 1949, (Kresťan a svet) vyšiel článok Tiso – Priester, Präsident (Tiso – kňaz, prezident). Venuje sa slovenským dejinám, spolunažívaniu Slovákov s Maďarmi, neskoršie s Čechmi a Tisovi ako kňazovi a politikovi. Na ľavej strane zhora je obrázok Jozefa Tisu a pod ním dva výroky: „Dr. Josef Tiso je martýrom za slobodu; je roveň Washingtonovi a ďalším historickým velikánom.“ (Americký politik Alvin O' Konski v Ohio 31. mája 1948), ale aj výrok „Tiso musí visieť!“ E. Beneša v októbri 1946.

Ku knihe Arthura Roberta Butza Der Jahrhundertbetrug (Podvod storočia) z roku 1977 vyšiel dlhý článok v National-Zeitung[7] (20. máj 1977) pod názvom: Prof. Dr. Arthur R. Butz: Der Schwindel des 20. Jahrhunderts. Das Ende der 6-Millionen-Lüge (Podvod 20. storočia. Koniec šesťmiliónovej lži). Stredobodom je židovská otázka v satelitných štátoch Tretej ríše, poradcovia (beráteri) pre židovskú otázku (tu pripomeniem, že poradcov pre židovskú otázku okrem Slovenska mali aj ďalšie štáty: Belgicko, Bulharsko, Francúzsko, Grécko), madagaskarský plán[8] a deportácie Židov na východ. Pred deportáciami Židov z Nemecka sa nemecké vyslanectvá obrátili v Bratislave, Záhrebe a v Bukurešti na miestne vlády, či prijmú svojich Židov, ktorí sa v tom čase nachádzali v Nemecku, alebo súhlasia s ich deportáciou hneď na východ. Rumunská vláda o svojich Židov nemala záujem, nechala ich deportovať spolu s nemeckými Židmi. Podobne chorvátska vláda, ktorá oznámila, že za deportáciu Židov na východ by bola vďačná. Nemecké vyslanectvo v Bratislave zasa uviedlo, že slovenská vláda v zásade súhlasí s deportáciami, ale že slovenské oprávnené nároky na majetok týchto Židov nesmú byť z nemeckej strany ohrozené. Oficiálne mali Židia na východe (Osten) fungovať ako pracovná sila. Podľa Nemcov jej ale nebolo dosť, a preto sa Reichssicherheits-hauptamt obrátil na nemecké ministerstvo zahraničných vecí, aby požiadalo slovenskú vládu o poskytnutie 20 000 mladých silných slovenských Židov. Podľa nemeckého vyslanectva v Bratislave slovenská vláda tento návrh horlivo prijala. Potom Reichsführer-SS navrhol deportovať aj zvyšok slovenských Židov. Medzitým ale proti deportáciám protestoval u slovenskej vlády slovenský episkopát. Podľa hlásení slovenská vláda súhlasila s evakuáciou všetkých Židov bez nátlaku zo strany Nemecka a súhlasila, že za každého evakuovaného Žida vyplatí 500 ríšskych mariek ako príspevok na útraty.[9] Medzitým Slovensko opustilo 52 000 Židov a ďalších 35 000 získalo osobitné oprávnenia, ktoré ich oslobodili od deportácie. Predseda vlády Tuka ale nástojil na ich pokračovaní, a preto požiadal o podporu Ríše prostredníctvom diplomatického tlaku. Článok obsahuje niekoľko obrázkov, na jednom z nich je aj Jozef Tiso a pod ním popiska: „Prezident štátu Dr. Tiso chránil 35 000 slovenských Židov.“

PUBLICISTIKA ZAČIATKU 90. ROKOV

V denníku Frankfurter Allgemeine Zeitung zo 14. februára 1990 bol publikovaný článok od Jacqueline Hénardovej – Die slowakische Frage kommt wieder (Slovenská otázka prichádza znova). Autorka čerpala svoje vedomosti o Slovensku od ľudí z Verejnosti proti násiliu (VPN), kde sa stretla s „prekvapujúco mnohými mužmi s celoeurópskym zmýšľaním a širokým horizontom“ – s Fedorom Gálom, Martinom Bútorom, Petrom Zajacom a Milanom Šimečkom, podľa ktorých slovenský separatizmus treba držať v šachu. VPN má vraj dôkazy, že minulý týždeň Slováci žijúci v exile prepravili na Slovensko šesť miliónov dolárov na podporu separatistických hnutí, a že strany z fašistického obdobia prežili v emigrácii a cez ich emisárov do krajiny prichádzajú peniaze a staré myslenie a slovenský nacionalizmus vraj silnie. Podľa Milana Šimečku je však slabší ako v roku 1968. Na predmestiach sa ale tu i tam nájdu nasprejované nápisy „Slovensko Slovákom“. No a pri prvom veľkom opätovnom stretnutí Rakúšanov so Slovákmi v Hainburgu vraj podivuhodne mnoho Slovákov nenieslo vlajku Československej republiky, lež vlajku poloslobodnej fašistickej Slovenskej republiky, štátu z milosti Hitlera.

O dva mesiace neskôr, 23. apríla 1990, v tom istom denníku – Frankfurter Allgemeine Zeitung, publikoval autor Georg Reißmüller článok: Tschechen und Slowaken. Erfahrungen zweier Völker miteinander (Česi a Slováci. Vzájomné skúsenosti dvoch národov). Triezvy článok, v ktorom sú zhrnuté slovenské dejiny od roku 1918 po federáciu v roku 1990. Reißmüller má pre vyhlásenie samobytnosti 14. marca 1939 pochopenie a vzťah obnoveného Československého štátu k Slovenskej republike 1939 – 1945 opisuje takto: „On (t.j. Československý štát, D.V.) viedol predovšetkým slepú pomstu proti vedúcim na samé dno zrúteného Slovenského štátu, ktorý bol na strane Nemecka. Jeho prezident Tiso, ktorý sa v rámci možností snažil chrániť svoj štát pred nacizmom, a ktorý sa tiež pokúsil zachrániť životy desaťtisícom Židov, bol v roku 1947 po politicky riadenom procese obesený.“

V inom duchu sa nesie článok Dušana Šimku v Zürcher Zeitung, 6. 10. 1990, s názvom Bratislava nach der osteuropäischen Wende (Bratislava po východoeurópskom prevrate). Autor sa v ňom, ako už sám nadpis prezrádza, venuje najmä Bratislave, ale i dejinám Slovenska. Vykresľuje tu i Masaryka – v tých najsvetlejších farbách. O to tmavšie líči historikov Ďuricu a Vnuka. Títo sa vraj príliš populisticky pokúšajú zobraziť históriu Slovenskej republiky z milosti Hitlerovej a velebia po vojne popraveného Mons. prezidenta Tisu. Tiso s jeho „kresťanskou vládou“ (úvodzovky v origináli) nesú podľa Šimku zodpovednosť za konečné riešenie židovskej otázky na Slovensku. Tie najprísnejšie protižidovské zákony v tom čase v Európe prijal parlament Slovenskej republiky v roku 1941 a neskôr bolo z 89 000 na Slovensku žijúcich Židov 71 000 odtransportovaných na istú smrť do nemeckých koncentračných táborov so súhlasom Tisovej vlády, píše Šimko.[10]

V časopise Focus[11] z 25. januára 1991 vyšiel niekoľkoriadkový krátky prehľad o Slovensku: „Vladimír Mečiar, 50, nacionalista, populista, boxer. Chcel iba konfederáciu a dostal rozdelenie. Dokonca aj jeho krajania sa obávajú jeho diktátorských sklonov. Menšiny: Maďarská menšina sa strachuje, lebo nová ústava čiastočne obmedzuje jej autonómne práva. Rok 1939: Aliancia s Hitlerom pod vedením katolíckeho kňaza a antisemitu Jozefa Tisu, štát 'pod nemeckou ochranou'. Zo 70 000 prežilo iba 3 000 slovenských Židov.“

POZNÁMKY

1/ Karin Schmid: Die Slowakische Republik 1939 – 1945. Eine Staats- und Völkerrechtliche Betrachtung. Band I., Berlin Verlag 1982, str. 67.

2/ Ján Smolec: Proces s dr. J. Tisom. Spomienky obhajcu Ernesta Žabkayho. In: Proces s dr. J. Tisom. Spomienky obžalobcu Antona Rašlu, obhajcu Ernesta Žabkayho. Tatrapress 1990, str. 97, 106. (Ďalej Ján Smolec).

3/ Ján Smokec, str. 6.

4/ Milan S. Ďurica: Dejiny Slovenska a Slovákov v časovej následnosti faktov dvoch tisícročí. Lúč 2007, str. 487. (Ďalej: Ďurica).

5/ Ďurica, str. 430.

6/ Prvé číslo vyšlo 6. júna 1948. Patril k najvplyvnejším novinám mladej Spolkovej republiky Nemecko, vychádzajúcim v najväčšom náklade. V dôsledku sociálnej zmeny v 70. rokoch strácal postupne čitateľov a vplyv, až v roku 1971 zanikol.

7/ National-Zeitung je pravicový nadregionálny nemecký týždenník so sídlom v Mníchove. Vychádza od roku 1951.

8/ Madagaskarský plán: Plán Tretej ríše na začiatku druhej svetovej vojny, ktorý predpokladal vysťahovanie európskych Židov na Madagaskar, ktorý bol vtedy francúzskou kolóniou. Plán bol vypracovaný po porážke Francúzska v júni 1940, nebol však realizovateľný kvôli pokračujúcej námornej vojne Veľkej Británie proti Nemecku a odporu Vichystického Francúzska.

9/ Z toho jasne vyplýva, že slovenská vláda si naozaj myslela, že Židov posiela na prácu, a treba im zabezpečiť ubytovanie, stravu a pod.

10/ Šimko je známy svojimi ostro protislovenskými a protimatičnými výpadmi všade, kde sa mu naskytne príležitosť. Iróniou je, že práve v národne orientovanej tlači požíva veľkú priazeň. Napr. v Slovenských národných novinách (19/2009, s. 1) bol v článku šéfredaktora predstavený ako veľký Slovák, ktorý vraj robí dobré meno Slovensku v zahraničí.

11/ Focus – nemecký spravodajský časopis vydávaný konzorciom Hubert Burda, založený v roku 1993 ako alternatíva k Der Spiegel.

(Pokračovanie v budúcom čísle)